

The Holy See

מסר אפיפיורי

פוסט-סינודלי

"הכנסייה במזרח התיכון"

מאת הוד קדושתו

האפיפיור בנדיקטוס השישה-עשר

לפטריארכים, הבישופים,

הכוהנים,

אלו החיים חיים מקודשים

והמאמינים העמאים

בנוגע לכנסייה במזרח התיכון:

אחדות ועדות

קיצור הפניות לברית הישנה

בראשית – בר'

שמות – שמ'

ויקרא – וי'

במדבר – במ'

דברים – דב'

יהושע – יהו'

שופטים – שופ'

שמואל א' – שמ"א

שמואל ב' – שמ"ב

מלכים א' – מל"א

מלכים ב' – מל"ב

ישעיהו – יש'

ירמיהו – יר'

יחזקאל – יח'

הושע – הו'

יואל – יואל

עמוס – עמ'

עובדיה – עוב'

יונה – יונה

מיכה – מי'

נחום – נח'

חבקוק – חב'

צפניה – צפ'

חגי – חגי

זכריה – זכ'

מלאכי – מל'

תהילים – תה'

משלי – מש'

איוב – איוב

שיר השירים – שה"ש

רות – רות

איכה – איכה

קהלת – קה'

אסתר – אס'

דניאל – דנ'

עזרא – עז'

נחמיה – נחמ'

דברי הימים א' – דה"א

דברי הימים ב' – דה"ב

יהודית – יוד'

טוביה – טוב'

ברוך – בר'

בן סירא - סיר'

חכמת שלמה – חכמ'

מקבים א' - מק"א

מקבים ב' - מק"ב

קיצור הפניות ברית החדשה

מתי – מתי

מרקוס – מרק'

לוקס – לוק'

יוחנן – יוח'

מעשי השליחים – מע"ש

אל הרומיים – רומ'

1 אל הקורינתיים – 1 קור'

2 אל הקורינתיים – 2 קור'

אל הגלטיים – גלט'

אל האפסיים – אפס'

אל הפיליפים – פיל'

אל הקולוסים – קול'

- 1 אל התסלונים – 1 תס'⁴
2 אל התסלונים – 2 תס'
1 אל טימתיאוס – 1 טימ'
2 אל טימתיאוס – 2 טימ'

אל טיטוס – טיט'

אל פילמון – פימ'

אל העברים – עבר'

יעקב – יעק'

1 כיפא – 1 כיפ'

2 כיפא – 2 כיפ'

1 יוחנן – 1 יוח'

2 יוחנן – 2 יוח'

3 יוחנן – 3 יוח'

יהודה – יהד'

ההתגלות – התג'

* כל הציטוטים מהברית החדשה מובאים מהתרגום החדש.

תח דבר

1. הכנסייה במזרח התיכון, אשר משחר האמונה הנוצרית עושה את דרכה כעולת רגל באדמות אלו, ממשיכה כיום באומץ לב את עדותה, עדות שהיא פרי של חיים באחדות (*communio*) עם האל והזולת. אחדות (*communio*) ועדות! אמונה זו הביאה לכינוס הוועידה המיוחדת של ההגמונים למזרח התיכון, שהתאספה סביב יורשו של כיפא מה 10- ועד ל-24 באוקטובר, 2010 בשביל לדון בנושא "הכנסייה הקתולית במזרח התיכון: אחדות (*communio*) ועדות. 'ק.ה.ל.ה.מ.א.מ.י.נ.ים.ה.י.ה.ל.ב.א.ח.ד.ו.נ.פ.ש.א.ח.ת'" (מעשי השליחים ד:32).

2. בתחילת האלף השלישי, ברצוני להעניק אמונה זו, השואבת את כוחה מישוע המשיח, לכל הרועים של הכנסייה האחת, הקדושה, הקתולית והשליחית. במיוחד לאחיי הנעלים, הפטריארכים, הארכיבישופים והבישופים, אשר ביחד, באחדות עם בישוף רומא, אחראים על הכנסייה הקתולית במזרח התיכון. תושבי המקום של ארצות אלו כוללים מאמינים מהכנסיות הקתוליות המזרחיות האוטונומיות (*sui iuris*) הנכבדות: הכנסייה הפטריארכלית של אלכסנדריה של הקופטים; שלוש הכנסיות הפטריארכליות של אנטיוכיה: היוונית מליכיתית,

הסורית והמרונית; הכנסייה הפטריארכלית של בבל של הכשדים וזו של קיליקיה של הארמנים. בנוסף חיים באזורים אלו גם בישופים, כוהנים ומאמינים השייכים לכנסייה הלטינית. כמו כן נמצאים כוהנים ומאמינים הודים מהארכי-הגמוניות הראשיות של ארנאקו-לאם-אנגאמאלי של הסירו-מאלאברים ושל טריבאנדרום של הסירו-מאלאנקרים וכוהנים ומאמינים רבים מהכנסיות המזרחיות והלטיניות באסיה ומזרח אירופה ומאמינים רבים מאתיופיה ואריתריאה. ביחד הם מעידים על אחדות האמונה ועל רבגוניות המסורות שלהם. ברצוני להפקיד אמונה זו גם לכל הכוהנים, הנזירים והנזירות, והמאמינים במזרח התיכון. אני סמוך ובטוח כי הדבר יחזק את השליחות שכל אחד מהם מבצע בכנסייה שלו, לפי מתנת רוח הקודש למען בניין הכל.

3. בהקשר של האמונה הנוצרית, "אחדות (*communion*) היא חיי האלוהים עצמם אשר מועברים אלינו ברוח הקודש דרך ישוע המשיח"^[1]. זוהי מתת אלוהים אשר מביאה את החופש שלנו לפעולה ומצפה לתגובתנו. בגלל מקורה האלוהי השגתה של אותה אחדות (*communion*) היא אוניברסלית. בעוד שהיא מערבת את הנוצרים בצורה ברורה, בגלל אמונת השליחים המשותפת, היא נשארת פתוחה לא פחות לאחינו ואחיותינו היהודים והמוסלמים ולכל אלו השייכים בדרך זו או אחרת לעם האלוהים. הכנסייה הקתולית במזרח התיכון מודעת כי היא לא תוכל לתת ביטוי לאחדות (*communion*) זו ברמות הפנים-נוצריות והבין-דתיות, אלא אם כי היא תחיה אותה בתוך עצמה, בכל כנסיותיה ובין כל חבריה: פטריארכים, בישופים, כוהנים, נזירים, אלו החיים חיים מקודשים ומאמינים עמאים. צמיחת האמונה ביחידים והתחדשות רוחנית בתוך הכנסייה הקתולית יובילו למלוא חיי החסד ולאהלה ^[2](*divinization*). בדרך זו עדות הכנסייה תהפוך למשכנעת יותר ויותר.

4. הדוגמה של הקהילה הראשונה בירושלים יכולה להוות מודל לחידוש הקהילות הנוצריות הנוכחיות ולהפיכת הכנסייה למקום של אחדות (*communion*) למען עדות. מעשי השליחים מעניקים לנו תיאור פשוט, אך עם זאת מרגש, של קהילה זו אשר נולדה בחג השבועות: קבוצת מאמינים שהיו ללב אחד ולנפש אחת. מלכתחילה היה קשר הדוק בין אמונה בישוע לבין אחדות (*communion*) כנסייתית, כפי שניתן להבין משני הביטוייםברי ההחלפה: לב אחד ונפש אחת. אחדות (*communion*) היא לא תוצר של המעשה האנושי. היא מגיעה, יותר מבכל דרך אחרת, באמצעות כוחה של רוח הקודש, היוצרת בנו אמונה אשר פועלת דרך האהבה (אל הגלטים ה:6).

5. לפי מעשי השליחים, אחדות המאמינים באה לידי ביטוי בכך ש"הֵם הָיוּ שׂוֹקְדִים עַל תּוֹרַת הַשָּׁלִיחִים, עַל הַתְּחַבְּרוֹת, עַל בְּצִיעַת הַלֶּחֶם וְעַל הַתְּפִלּוֹת." (מעשי השליחים ב:42). אם כן, אחדות המאמינים טופחה על ידי תורת השליחים (הכרזת דבר האלוהים), אשר אליה הם הגיבו פה אחד באמונה, על ידי ההתחברות (מעשי צדקה), על ידי בציעת הלחם (ההוחדה והתקדישים), ובאמצעות תפילה, פרטית וציבורית כאחד. על ארבעת עמודים אלה התבססו האחדות (*communion*) והעדות בקהילת המאמינים הראשונה. יהי רצון והכנסייה, אשר חייה במזרח התיכון מזמני השליחים ברציפות עד ימינו, תמצא בדוגמה של אותה קהילה את המשאבים הדרושים בכדי לשמר רעננים את הזיכרון והחיוניות השליחית של איבריה!

6. כל מי שלקח חלק בהתכנסות הוועידה זכה לחוות את האחדות השוררת בתוך הכנסייה הקתולית בספקטרום רחב של קונטקסטים גאו-פוליטיים, דתיים, תרבותיים וסוציו-פוליטיים. האמונה המשותפת נחייט ונעשית ברורה בצורה מעוררת השתאות בכל הביטויים התיאולוגיים, הרוחניים, הליטורגיים והקנוניים שלה. כמו קודמיי בכיסאו של כיפא, ברצוני להצהיר כאן שוב על כך כי "המנהגים של הכנסיות המזרחיות, כנכס צאן ברזל של כנסיית המשיח אשר בעזרתו היא זוהרת במסורת המגיעה אליה מהשליחים, דרך אבות הכנסייה, ואשר, דרך הרבגוניות שלה מאשרת את האחדות האלוהית של האמונה הקתולית, נשמרים ומקודמים בצורה מודעת."^[3] כמו כן אני מבטיח לאחי ואחיותיי הלטיניים את חיבתי ודאגתי לצרכיהם, לפי מצוות הצדקה הנמצאת מעל לכל ולפי נורמות החוק.

"אֲנֹכֶם מִיְדֵי לְהוֹדוֹת לְאֱלֹהִים עַל כֹּל כֶּכֶם

וּמִזֶּכֶר יְרֵיכֶם אֶת כֶּכֶם בְּתַפְלוֹת יְנוּ"

(הראשונה אל התסלונים א', 2).

7. עם מילות הודיה אלו מפיו של פאולוס הקדוש אני מברך אתכם, הנוצרים החיים במזרח התיכון ומבטיח לכם את תפילותי הנלהבות והמתמשכות. הכנסייה הקתולית, ואתה כל הקהילה הנוצרית, זוכרת אתם ומודה על תרומתם האצילית והעתיקה לבניית גוף המשיח. היא מודה להם על נאמנותם ומבטיחה להם את אהבתה.

ההקשר

8. מרגש אותי להיזכר במסעותיי למזרח התיכון. כחבל ארץ הנבחר על ידי האל, היה זה ביתם של שלוש האבות והנביאים. זו הייתה הבימה מלאת ההדר ללבישת הבשר של המשיח; ארץ זו ראתה את עליית צלבו של הגואל, את תחייתו של המושיע ואת שפיכת רוח הקודש. נחצית על ידי שליחים, קדושים ומספר אבות כנסייה, ארץ זו הייתה כור המצרף של הניסוחים הדוגמטיים הראשונים. אם זאת, אותה ארץ מבורכת ואנשיה חזו בתפוכות אנושיות רבות. כמה מיתות היו, כמה חיים נלקחו על ידי עיוורונם של בני אדם, כמה מקרים של פחד והשפלה! נראה שמא אין סוף לחטאו של קין (בראשית ד: 10-6 ו הראשונה של יוחנן ג: 15-8) בקרב בניהם של אדם וחווה שנוצרו בצלמו של אלוהים (בראשית א: 27). חטאו של אדם, מתוגבר על ידי פשעו של קין, ממשיך לייצר קוצים ודרדרים (בראשית ג: 18) גם בימינו אנו. כמה מכאיב לראות את אותה ארץ מבורכת סובלת ואת ילדיה קורעים איש את אחיו לגזרים ומתים! נוצרים יודעים שרק ישוע, שעבר דרך סבל ומוות כדי לקום בשנית, מסוגל להביא גאולה ושלום לכל אלו השוכנים בחלק זה של העולם (מעשי השליחים ב: 24-23. 32-33). אותו לבדו, את המשיח, בן האלוהים, אנו מכריזים! הבה נתחרט ונחזור בתשובה, "כִּי דֵי שִׁי מִחוּ חֲטֵא יִכֶּם, לְמַעַן יְבוֹאוּ יְמֵי רִנָּה מִלִּפְנֵי אֲדֹנָי" (מעשי השליחים ג: 19 ב' 20-א').

9. בשביל כתבי הקודש, שלום הוא לא רק ברית או חוזה המבטיח חיים רגועים, כמו כן קיומו לא יכול להיות אי-לוחמה גרידא. לפי האטימולוגיה העברית שלו, שלום משמעו להיות שלמים ומושלמים, מוחזרים לכדי שלמות. זהו מצבם של אלו החיים בהרמוניה עם האל ועם עצמם, עם הזולת ועם הטבע. לפני הופעתו החיצונית, שלום הוא פנימי. זוהי ברכה. זוהי כמיהה למציאות. שלום הוא משהו כה נחשק עד שהוא הופך למילה לקידום פניו של אדם במזרח התיכון (יוחנן כ: 19; הראשונה של כיפא ה: 14). שלום הוא צדק (ישעיהו לב: 17); יעקב הצדיק מוסיף באיגרתו כי "לְעוֹשֵׂי שְׁלוֹם פִּרְיֵה צֶדֶק נִזְרָע בְּשֵׁלוֹם" (יעקב ג: 18). מאבקם של הנביאים וההרהורים של כתבי ספרי החוכמה קיבלו השראה מהשלום באחרית הימים. לשלום זה, שלום אמתי עם אלוהים, ישוע מוביל אותנו. הוא לבדו השער (יוחנן י: 9). זהו השער היחיד דרכו הנוצרים רוצים לעבור.

10. רק על ידי חזרה בתשובה, ורחמים לקרובים אלינו וגם לקהילה הרחבה יותר, הצדיקים יענו להזמנת המשיח להפוך להיות "ילדי האלוהים" (מתי ה: 9). רק שפלי הרוח יתענגו בשלום ללא גבולות (מזמור לז: 11). בהציעו לנו חיים של אחדות (communion) עם אלוהים ישוע יוצר אחווה אמיתית ולא אחווה מצולקת בחטא. [4] "הַן הוּא שְׁלוֹמֵנוּ; הוּא עֲשֵׂה אֶת הַשְּׂנֵיִם לְאֶחָד וְהָרַס בְּבִשְׂרֵנוּ אֶת מַחְצֵת הָאֵיבָה" (האפסים ב: 14). הנוצרים יודעים שפוליטיקה ארצית של שלום תהיה אפקטיבית רק אם צדק עם אלוהים ובין בני אדם הם הבסיס האמתי שלה, ורק אם אותו צדק נלחם כנגד החטא, שהוא מקור המחלוקות. מסיבה זו, הכנסייה רוצה להתגבר על הבדלי גזע, מין ומצב חברתי (הגלטים ג: 28 ו הקולוסים ג: 11) וזאת מתוך הידיעה כי כולם אחד במשיח, אשר נמצא בכל. בגין סיבות אלו הכנסייה תומכת ומעודדת כל יוזמת שלום ברחבי העולם ובמיוחד במזרח התיכון. מסיבה זו הכנסייה עובדת במרץ ובדרכים שונות ומגוונות בכדי לעזור לבני האדם לחיות בשלום, וזאת תוך תמיכה במסגרת המשפטית הבינלאומית אשר מגבשת את השלום. עמדת הכס הקדוש ביחס לעימותים

הרבים הפוגעים באזור זה ועל מעמדה של ירושלים ידועים היטב. [5] אם זאת הכנסייה אינה שוכחת את העובדה כי שלום, לפני הכל, הוא פריה של הרוח (הגלטים ה:22), פרי אשר אנו חייבים לבקש באופן מתמיד מהאל (מתי ז:7-8).

החיים הנוצריים והאקומניים

11. בהקשר זה, המוגבל, הלא-יציב והאלים לאחרונה, נתן אלוהים לכנסייה את האפשרות לגדול ולצמוח. היא מתקיימת במגוון מדהים של צורות. בנוסף לכנסייה הקתולית, מספר רב של כנסיות מכובדות וקהילות כנסייתיות מזמנים מאוחרים יותר נמצאות במזרח התיכון. פסיפס זה דורש מאמץ משמעותי וממושך לבנות אחדות בעזרת העושר של כל קהילה ובכך לאשר מחדש את אמינות הצהרת הבשורה והעדות הנוצרית. [6] האחדות הינה מתנה אלוהית הנולדת מהרוח אשר חייבת לבוא לידי מיצוי באמצעות התמדה סובלנית (הראשונה של כיפא ג:8-9). אנו יודעים כי כאשר המחלוקת מורגשות ומרימות את ראשן, קל להתפתות לפנות לקריטריונים אנושיים גרידא ולשכוח את עצתו הנבונה של הקדוש פאולוס (הראשונה אל הקורנתים ו:7-8). הוא מפציר בנו "שֶׁקֵּדוּ לְשֵׁמֶר אֶת אַחֲדוּת הָרוּחַ בְּקִשְׁרֵי שְׁלֹמִים" (האפסים ד:15-16). אמונה היא המרכז והפרי של אקומניזם אמתי. [7] האמונה כשעצמה אמורה, ראשית כל, להיות מועצמת. אחדות נוצרת מתוך תפילה מתמדת וחזרה בתשובה אשר מאפשרת לכל אחד מאתנו לחיות בהתאם לאמת ובצדקה (האפסים ד:15-16). מועצת הוותיקן השנייה מעודדת את ה"אקומניזם הרוחני", נשמתו של אקומניזם אמתי. [8] המצב במזרח התיכון הוא כשעצמו קריאה לחיים קדושים. סיפורי המרטירים השונים הם עדות לכך שקדושים ומרטירים מכל קהילה כנסייתית היו – ובוודאי נשארים היום – עדות חיה לאחדות חסרת הגבולות במשיח מלא ההדר, מעיין טעימה להיותנו "מכונסים יחדיו" כבני אדם אשר סוף-סוף התפייסו בו. [9] מסיבה זו, בתוך הכנסייה הקתולית עצמה, אנו צריכים לגבש את האחדות (*communion*) אשר נושאת את העדות לאהבת המשיח.

12. על פי ההנחיות של המדריך האקומני, [10] המאמינים הקתולים יכולים לקדם אקומניזם רוחני בפרוקיות ומנזרים, בבתי-ספר ובאוניברסיטאות, ובסמינרים לפרחי כמורה. על רועי הקהילות לוודא כי המאמינים רואים עצמם כעדים של אחדות (*communion*) בכל תחומי חייהם. אחדות (*communion*), בהקשר זה, היא בוודאי לא בלבול. עדות אותנטית קוראת להכרה ומתן כבוד לאחרים; מוכנות לדיאלוג באמת וסובלנות כביטוי של אהבה; לפשטות וענווה הראויים לאלו המבינים כי הם חוטאים בעיני האל ובעיני הזולת; ליכולת לסליחה, פיוס וטיהור הזיכרון, ברמות האישיות והקהילתיות.

13. אני מעודד את ניסיונות התיאולוגים העובדים ללא לאות למען האחדות, ואני מביע את הערכתי לפעילויותיהן של וועידות אקומניות מקומיות ברמות שונות ומקהילות שונות המתפללות ופועלות למען מטרות האחדות על ידי קידום חברות ואחוה. תוך שמירת אמונים לשורשי הכנסייה ולמסורות החיות שלה, חשוב שכולם ידברו כקול אחד ביחס לשאלות המוסריות המתמודדות עם האמת ביחס לאדם, משפחה, מיניות, ביו-אתיקה, חופש, צדק ושלום.

14. יתר על כן, "אקומניזם של שירות" קיים בשירותי גמילות החסדים והחינוך בין כנסיות וקהילות כנסייתיות שונות. הוועידה הכנסייתית למזרח התיכון, אשר אליה שייכות הכנסיות השונות באזור, מציעה פלטפורמה מבטיחה לדיאלוג שיכול להתפתח באהבה ובכבוד הדדי.

15. מועצת הוותיקן השנייה מצביעה על כך שכדי להיות אפקטיביים, הדרך לאחדות הנוצרים צריכה להיות מאופיינת "בתפילה מעל הכל, במתן דוגמה, בנאמנות מוסרית למסורות העתיקות של המזרח, על ידי הכרה טובה יותר איש את אחיו, על ידי עבודה יחד ובאמצעות גישה מבינה לבני-אדם ודברים" [11] יהיה זה ראוי לכולם להתקרב למשיח עצמו. ישוע מביא לידי אחדות את אלו המאמינים בו ואוהבים אותו; הוא נותן להם את

רוח אביו וכמו כן את מרים, אמו (יוחנן יד:26, טז:7, יט:27). שתי מתנות אלו, שונות ברמתן, יכולות להיות מקור לעזרה, כזו שתביא ליותר תשומת לב מצד כולם.

16. אהבתנו המשותפת למשיח, "הוא אֶשְׁרַחֲטָא לְאֵשׁ הַוּלְאֵנִי מִצְּאֵה מִרְמֵה בִּפְיִי" (הראשונה של כיפא ב:22), ו"הקשרים הקרובים" [12] המתקיימים בין הכנסייה הקתולית לכנסיות המזרחיות אשן אינן נמצאות באחדות מלאה (*full communion*) עמה, הם קריאה דחופה לדיאלוג ואחדות. במספר מקרים, קתולים קשורים לכנסיות מזרחיות אשר אינן נמצאות באחדות מלאה בשל מוצא עדתי משותף. בשביל חידוש האקומניזם הפסטורלי, על רקע העדות המשותפת, יהיה לעזר להבין היטב את פתיחות הוועידה ביחס לאחדות של התקדישים (*communicatio in sacris*) בשביל תקדישי הוידוי, ההוחדה ומשיחת החולים [13]; מצב זה לא רק אפשרי, אלא הכרחי במצבים מסוימים, בהתאם לנורמות הייחודיות למקום ואישור הסמכות הכנסייתית. [14] כמו כן, נישואין בין קתולים לאורתודוקסים הם מקרה נפוץ הקורא לתשומת לב אקומנית מיוחדת. [15] אני מעודד בישופים ואפרכים ליישם, במידת היכולת ובמידה שהם אכן קיימים, הסכמים פסטורליים בעניין הוצאה הדרגתית לפועל של מאמצים אקומניים.

17. אחדות אקומנית אין משמעה אחדות במסורת ופולחן. בתור התחלה, אני סמוך ובטוח שבעזרת ה' ניתן למצוא הסכמה ביחס לתרגום משותף של תפילת האדון, אבינו שבשמיים, בשפות המקומיות בכל אזור במקרה הצורך. [16] על ידי תפילה באמצעות אותן מילים, הנוצרים יכירו בשורשיהם המשותפים באמונה האחת והשליחית שהיא הבסיס לחתירתנו לאחדות מלאה (*full communion*). לימוד משותף ומעמיק של האבות המזרחיים והלטיניים, ושל המסורות הרוחניות של כל צד, יכול להוכיח עצמו כתרומה רבה למטרה זו, בהתאם ליישום הנוכחי של הנורמות הקנוניות בעניין.

18. אני מזמין את הקתולים במזרח התיכון למצות את מערכות היחסים עם הקהילות הכנסייתיות הנמצאות באזור. ישנן מספר יוזמות משותפות אפשריות. לימוד משותף של כתבי הקודש והפצה רחבה יותר של כתבי הקודש יכולים להתניע מהלך שכזה. שיתופי פעולה פוריים בנושאי גמילות חסדים וקידום של ערכי חיי האדם, צדק ושלום יכולים להתפתח ולהתרחב. כל זה יתרום לידע הדדי רב יותר וליצירת אווירה של הערכה; אלו הם תנאים הכרחיים למען קידום האחוה.

דיאלוג בין-דתי

19. אופייה של הכנסייה וייעודה האוניברסלי מחייבים אותה לנהל דיאלוג גם עם בני דתות אחרות. במזרח התיכון דיאלוג זה מבוסס על קשרים היסטוריים ורוחניים בין נוצרים ליהודים ומוסלמים. זהו דיאלוג שאינו מונחה על ידי שיקולים פרגמטיים או פוליטיים, אלא על ידי עקרונות תאולוגיים בענייני אמונה. הוא מבוסס על כתבי הקודש ומוגדר בבירור בחוקה הדוגמתית של הכנסייה "אור לגויים" (*Lumen Gentium*) ובהכרזה על יחסי הכנסייה לדתות לא נוצריות "בזמננו" [17]. (*Nostra Aetate*) יהודים, נוצרים ומוסלמים מאמינים באל אחד, בורא האדם. מי ייתן ויהודים, נוצרים ומוסלמים יגלו מחדש את אחד מרצונותיו של אלוהים, רצונו לאחדות והרמוניה במשפחה האנושית. מי ייתן ויהודים, נוצרים ומוסלמים יימצאו במאמינים אחרים אחים ואחיות אותם יש לכבד ולאהוב, ובדרך זו, החל מארצותיהם שלהם, יתנו עדות יפהפייה של שלווה ותיאום בין ילדיו של אברהם, זאת במקום להיות מנוצלים לטובת מאבקים אינסופיים אשר אינם מוצדקים בשביל מאמינים אמתיים. הכרה באלוהים אחד – אם חיים אותה בלב שלם – יכולה להוות תרומה משמעותית לשלום באזור ולדו-קיום מכבד מצד היושבים בו.

20. הקשרים המחברים בין יהודים לנוצרים הם רבים ועמוקים. הם מעוגנים במסורת רוחנית משותפת. ישנה, כמובן, אמונתנו באל אחד, היוצר, המגלה עצמו, המציע את חברתו האינסופית לאנושות ומתוך אהבה חפץ להושיענו. ישנם גם כתבי הקודש, אשר חלק גדול מהם משותף ליהודים ולנוצרים; בשביל שניהם, זהו דבר

האלוהים. פנייתנו המשותפת לכתבי הקודש גורמת לנו להתקרב אחד אל השני. יתר על כן, ישוע, בן לעם הנבחר, נולד, חי ומת כיהודי (הרומים ט:4-5). כמוכן מרים, אמו, מזמינה אותנו לגלות מחדש את השורשים היהודיים של הנצרות. קשרים קרובים אלו הם אוצר ייחודי אשר נוצרים גאים בו, ובגינם הם חבים לעם הנבחר רבות. יהדותו של האיש מנצרת מאפשרת לנוצרים לטעום בעונג את עולמה של ההבטחה שמכירה להם את אמונת העם הנבחר, ובכך הופכת אותם לחלק מאותו עם. אם זאת, האישיות והזהות העמוקה ביותר של ישוע היא גם זו המפרידה ביניהם, שכן בו רואים הנוצרים את המשיח, בן האלוהים.

21. נוצרים חייבים להיות יותר מודעים לעומק רז ה-"דבר שנהיה בשר" בכדי לאהוב את האלוהים בכל ליבם, בכל נפשם ובכל מאדם (דברים ו:5). המשיח, בן האלוהים, לבש בשר בעם, אמונה ומסורת אשר, אם תיוודע בעומק רב יותר, יכולה רק להעשיר את ההבנה של האמונה הנוצרית. נוצרים הגיעו להבנה עמוקה זו תודות למותו ותחייתו של המשיח (לוקס כד:26). אבל הם חייבים להיות מודעים לשורשיהם ולהודות עליהם תמיד. שכן, בשביל שענף שהורכב על עץ עתיק יחזיק מעמד (הרומים יא:17-18), עליו לקחת לגימה העולה מן השורשים.

22. היחסים בין שתי הקהילות נושאות את צלקות ההיסטוריה והסבל האנושי. אי-הבנות ואי-אמון הדדי היו בשפע. רדיפות העבר, בין אם חשאיות או אלימות, הן בלתי נסלחות ויש להתחרט עליהן עמוקות. אם זאת, למרות מצבים טראגיים אלו, הדו-שיח בין שתי הקהילות לאורך הדורות נשא פרי כה רב עד כי הוא תרם ללידתה והרחבתה של הציביליזציה והתרבות אשר ידועה בשם יהודית-נוצרית. נראה כי שני עולמות אלו, הטוענים להיות שונים ומנוגדים מסיבות כאלה ואחרות, התאחדו בכדי לתת לאנושות מעיין תרכובת ייחודית. מערכת יחסים זו, אשר בו-זמנית מאחדת ומפרידה יהודים ונוצרים, חייבת לייצר בשתי הקהילות תחושה חדשה של אחריות למען האחר ואתו. [18] שכן שני העמים קיבלו את אותן ברכות והבטחות נצחיות שמאפשרות להם להתקדם בביטחון לקראת אחווה.

23. הכנסייה הקתולית, מתוך נאמנות להוראותיה של מועצת הוותיקן השנייה, רואה בהערכה את המוסלמים העובדים את האל מעל הכל בתפילות, צדקה וצום, מוקירים את ישוע כנביא, אך לא מכירים באלוהותו, ומכבדים את מרים, אמו הבתולה. אנו מודעים לכך שהמפגש בין האסלאם לנצרות לבש פעמים רבות אופי של מחלוקת סביב דוקטרינות (עקרונות הדת). לצערנו, שני הצדדים השתמשו פעמים רבות באמתלה של הבדלי דוקטרינה כהצדקה, בשם הדת, למעשים של חוסר סובלנות, הפלייה, דחיקה לשוליים ואפילו רדיפה. [19]

24. למרות זאת, נוצרים חיים יום-יום לצד מוסלמים במזרח התיכון, שבו נוכחותם אינה חדשה או מקרית, אלא בעלת היסטוריה ארוכה. כחלק אינטגרלי מהמזרח התיכון, הנוצרים פיתחו לאורך הדורות מערכת יחסים עם סביבתם אשר יכולת ללמדנו רבות. הם נתנו לדבקות ולאדיקות הדתית של המוסלמים לאתגר אותם, והמשיכו, בהתאם למשאבים ובמידת האפשר, לחיות לפי ערכי הבשורה ולקדם אותם בתרבות הסובבת. התוצאה היא צורה מיוחדת של סימביוזה. אם כן, הכרחי להכיר בתרומה שנעשתה על ידי יהודים, נוצרים ומוסלמים בעיצוב התרבות העשירה של המזרח התיכון. [20]

25. לקתולים במזרח התיכון, מרביתם תושבים מלידה של ארץ מולדתם, יש חובה וזכות להשתתף בחיי האומה ולעבוד בכדי לבנות את מדינתם. הם צריכים ליהנות מאזרחות מלאה ולא לקבל יחס של אזרחים או מאמינים סוג ב'. כפי שבעבר, כמבשרים של הרנסנס הערבי, הם לקחו חלק פעיל בחיי התרבות, הכלכלה והמדע של כל תרבות באזור, כך גם בימינו הם רוצים לחלוק עם המוסלמים את חוויותיהם ולתת את תרומתם המיוחדת. ישוע הוא הסיבה לרגישותם של הנוצרים לכבודו של האדם ולחופש הדת, המסקנה הטבעית של אותו כבוד. למען אהבת האל והאדם, תוך מתן כבוד לטבע הכפול של ישוע (האלוהי והאנושי), ועם חיי הנצח באופק, נוצרים בנו בתי-ספר, בתי-חולים ומוסדות מסוגים רבים אליהם כל אדם מוזמן ללא אפליה (מתי כה:31). בשל סיבות אלו

נוצרים מודאגים במיוחד ביחס לזכויות הבסיס של כל אדם. יהיה זה שגוי לטעון כי זכויות אלה הן זכויות אדם "נוצריות". הן לא יותר ולא פחות מהזכויות הנדרשות מהכבוד הבסיסי של כל אדם ואזרח, יהיה אשר יהיה מוצאו, אמונתו הדתית והעדפותיו הפוליטיות.

26. חופש דת הוא פסגת כל שאר החופשים. זוהי זכות קדושה ובלי ניתנת לביטול. היא כוללת, הן ברמה האישית ובזו הקולקטיבית, את החופש של הפרט ללכת בעקבות מצפוננו בענייני דת ובאותו הזמן גם את חופש הפולחן. היא כוללת את הזכות של הפרט לבחור את הדת אותה הוא רואה כנכונה ולבטא אמונה זו בפומבי. [21] חובה לאפשר ביטוי חופשי ופומבי של דתו של הפרט וסמליה ללא סיכון חיים וחופש אישי. חופש הדת נטוע בכבודו של האדם; הוא משמר חופש מוסרי ומטפח כבוד הדדי. היהודים, עם ניסיון עבר גדוש במתקפות הרסניות וממיתות, מכירים בטובות של חופש הדת. גם המוסלמים חולקים עם הנוצרים את ההבנה כי כל כפייה בענייני דת, וקל וחומר שימוש בכוח, הוא אסור. כפייה מעין זו, שיכולה להתבטא בדרכים רבות וידועות לשמצה ברמות אישיות, חברתיות, תרבותיות, מנהליות ופוליטיות, היא בניגוד לרצון האל. כפייה זו נותנת פתח לניצול פוליטי ודתי, אפליה ואלימות המובילה למוות. אלוהים רוצה בחיים ולא במוות. הוא אוסר על רצח, אפילו של אלה שרצחו בעצמם (בראשית ד:15-16, ט:5-6; שמות כ:13).

27. סובלנות דתית קיימת במספר מדינות, אך היא לא אפקטיבית במיוחד שכן היא מוגבלת לתחומי הפעולה השונים. ישנו צורך בתזוזה מסובלנות לחופש דת. צעידה בדרך זו אינה מובילה לרלטיביזם, כפי שחלק סבורים. היא לא מתפשרת בענייני אמונה, אלא קוראת לחשיבה מחדש על היחסים בין האדם, הדת והאל. זוהי לא התקפה על "האמיתות הבסיסיות" של האמונה, שכן, למרות מחלוקות אנושיות ודתיות, קרן של אמת מאירה על כל בני האדם. [22] אנו יודעים היטב כי האמת לא מתקיימת בנפרד מהאל כמציאות עצמאית. אם כך היה הדבר, אזי אמת הייתה לאליל. האמת אינה יכולה להתגלות אלא בש'ו'נות אשר נפתחת בפני האל, אשר רוצה בתורו לגלות את הש'ו'נות שלו דרך אחי ואחיותיי בני-האדם. לכן אין זה ראוי להצהיר בצורה חד-משמעית "אני מחזיק באמת". האמת אינה מוחזקת על-ידי איש. האמת היא מתנה אשר קוראת לנו לצאת למסע בשביל להתחקות אחריה. אמת יכולה להיוודע ולהיחוות אך ורק בחופשיות, מסיבה זו איננו מסוגלים לכפות אמת על אחרים, אמת מתגלה רק במפגש של אהבה.

28. תשומת הלב של העולם כולו מופנית למזרח התיכון בעוד הוא מגשש אחר דרכו. יהי רצון שאזור זה יראה שדו-קיום הוא לא אוטופיה ושאי-אמון ודעה קדומה הם לא דבר מחויב המציאות. דתות יכולות להצטרף זו אל זו בשירות למען טובת הכלל ולתרום להתפתחותו של כל אדם ולמען בניין החברה. הנוצרים במזרח התיכון חוו במשך דורות את הדו-שיח בין האסלאם לנצרות. בשבילם מדובר בדו-שיח של חיי היום-יום. הם מודעים לאפשרויות העשירות הטמונות בו וגם למגבלותיו. בנוסף, הם חוו את הדיאלוג החדש בין היהודית לנצרות. כבר במשך זמן מה, דיאלוגים דו ותלת צדדים בין היהדות, הנצרות והאסלאם מתרחשים בין תיאולוגים ומשכילים. דיאלוגים אלה הם קרקע פורייה למפגש ועיון בנושאים שונים, וחייבים לתמוך בהם. תרומה משמעותית בעניין זה נעשית על ידי כל המוסדות הקתוליים ללימודי פילוסופיה, תיאולוגיה ומקצועות אחרים הנלמדים מזה זמן רב במזרח התיכון, וממשיכים את תפקודם באזור זה פעמים בנסיונות לא-קלות. אני מביע את הערכתי להם ואני מעודד אותם להמשיך בעבודתם כמכוניי שלום, תוך ידיעה שכל מאמץ שנעשה בשביל להתגבר על בורות ולמען קידום ידע ראוי להיתמך. בעזרת האדון, השילוב בין הדיאלוג היום-יומי מחד זה של המשכילים והתיאולוגים מאידך יתרום, לאט אבל בטוח, לשיפור היחסים בין יהודים לנוצרים, יהודים למוסלמים ומוסלמים לנוצרים. זוהי תקוותי ואליה אני מתכוון בתפילותיי.

שתי מציאויות חדשות

29. כמו שאר העולם, המזרח התיכון חווה שתי תופעות מנוגדות: חילון, עם תוצאות הקיצוניות לעיתים,

וקיצוניות הטוענת לביסוס דתי. כמה ממנהיגי הפוליטיים והדתיים של המזרח התיכון, תהיה קהילתם אשר תהיה, נוטים להתייחס בחשדנות לחילון – אי התערבות של הדת הפוליטיקה – כמשהו שאתאים ואי-מוסריות טבועים בו. נכון שלעיתים חילון מצמצם את הדת לעניין פרטי גרידא ורואה בפולחן פרטי או משפחתי כחסר קשר לחיי היום-יום, המוסר או מערכות היחסים של הפרט עם הזולת. ובקיצוניותו חילון הופך לאידאולוגיה השוללת מהאזרחים את הזכות לבטא באופן פומבי את דתם וטוענת כי המדינה לבדה קובעת איזו צורה תקבל הדת. תיאוריות אלו אינן חדשות, אך הם גם אינן מוגבלות למערב ואין להתבלבל בינן לבין נצרות.

חילוניות בריאה, מצד שני, משחררת את הדת מנטל הפוליטיקה ומאפשרת לפוליטיקה להיות מועשרת על ידי תרומות הדת. כל זאת תוך שמירה על מרחק הכרחי וגבולות ברורים, אך גם שיתוף פעולה בין שתי הספירות הללו. שום חברה אינה יכולה להתפתח באופן בריא מבלי להכיל כבוד הדדי בין פוליטיקה לדת, תוך התחמקות מהפיתוי למזג את השניים או ליצור ביניהם התנגשות. הבסיסי לבניית מערכת היחסים בין הדת לפוליטיקה היא, ראשית כל, טבע האדם – הבנה נכונה של האדם – וכבוד לזכויותיו הטבעיות. הבנה של מערכת יחסים נכונה זו אמורה להוביל להבנה כי היחס בין הרוחני (הדתי) לגשמי (הפוליטי) אמור להתקיים במעיין אחדות מתוך הפרדה, בכך ששתי ספירות אלו אמורות, תוך כדי שמירה על עצמאותן, לשתף פעולה למען טובת הכלל. סוג זה של חילון בריא מבטיח כי פעילות פוליטית לא תתמרן את הדת, בזמן שהפולחן הדתי נשאר חופשי מפוליטיקה של אינטרס עצמי, אשר נמצאת במצב בעייתי, אם לא בסתירה, לאמונה דתית. מסיבה זו, חילון בריא, המבטא אחדות מתוך הפרדה, הוא דבר הכרחי וחיוני לשני הצדדים. עם האתגרים העולים מיחסי פוליטיקה ודת צריך להתמודד בסבלנות ואומץ דרך התפתחות אנושית ודתית. דגש תמידי צריך להיות מושם על מקומו של האל בחיים הפרטיים, המשפחתיים והציבוריים, ועל המקומם מתאים של הגבר והאישה בתוכנית האלוהית. מעל לכל, אנו זקוקים לתפילות רבות לכוונה זו.

30. חוסר יציבות פוליטי וכלכלי, מוכנות מצד אחדים לתמרן אחרים והבנה פגומה של מהות הדת פותחים את הדת לקיצוניות דתית. תופעה זו פוגעת בכל הקהילות הדתיות ומכחישה מסורת ארוכת שנים של דו-קיום. הקיצוניות רוצה לצבור עוד כוח, פעמים תוך שימוש באלימות, על חשבון המצפון האישי ועל חשבון הדת עצמה, וזאת מסיבות פוליטיות. אני פונה לכל המנהיגים היהודים, הנוצרים והמוסלמים של האזור לחפש, באמצעות שימוש דוגמה אישית וחינוך על ידם, לעשות כל שביכולתו להשמיד את סכנה זו אשר, ללא אפליה מצידה, פוגעת במאמינים מכל הדתות. "להשתמש במילות ההתגלות, בכתבי הקודש או בשמו של אלוהים בכדי להצדיק את האינטרסים שלנו, את הנוחות הפוליטית שלנו או את האלימות שלנו, זהו חטא נורא." [23]

מהגרים

31. חיים במזרח התיכון הם מלאי רבגוניות, אך פעמים רבות מגבילים ואלימים. דבר זה משפיע על כל תושבי האזור ובכל תחום בחייהם. נוצרים, שפעמים רבות מוצאים עצמם בעמדות רגישות, מרגישים בצורה חדה, לעתים תוך חשש ומעט תקווה, את התוצאות של אותם מאבקים והאי-יציבות. הם חווים השפלה כדבר בשגרה. הם יודעים מניסיון כי פעמים רבות הם הקורבן כאשר צרה כלשהי מתרחשת. לאחר לקיחת חלק פעיל בצמיחת העמים שלהם ועזרה בגיבוש הזהות והעושר שלהם, נוצרים רבים תרים עתה אחר אופקים מבטיחים יותר ומקומות של שלום בהם משפחות תוכלנה לחיות חיים של בטחון וכבוד, הם מחפשים מרחבים של חופש בהם הם יכולים להביע את אמונתם בפתיחות ללא פחד לכפייה מכל סוג שהוא. [24] זוהי החלטה קורעת לב. יש לה השפעה על פרטים, משפחות וכנסיות. דבר זה מפרק עמים ותורם להתרוששות האנושית, התרבותית והדתית של המזרח התיכון. מזרח תיכון ללא נוצרים, או עם מספר מועט של נוצרים, לא יהיה עוד מזרח תיכון, שכן הנוצרים, יחד עם שאר המאמינים באזור, הם חלק ממארג הזהות הייחודי של האזור. כל אחד אחראי על הזולת בפני האל. לכן חיוני כי מנהיגים פוליטיים ודתיים יעריכו זאת וימנעו ממדיניות כיתתית אשר תוביל למזרח תיכון חדגוני שלא ישקף כלל את המציאות האנושית והתרבותית העשירה שלו.

32. רועי הקהילות בכנסיות המזרחיות-קתוליות האוטונומיות מבינים בחרטה ודאגה כי מספר המאמינים שלהם הולך וקטן באזורים המסורתיים של הפטריארכיה, ובמשך זמן מה היה עליהם לפתח תכנית לטיפול במאמינים מהגרים. [25] אני בטוח כי הם עושים כל שביכולתם בכדי לשכנע את המאמינים להיות מלאי תקווה, לא לעזוב את מולדתם ולא למכור את רכושם. [26] אני מבקש מהם להמשיך להראות חיבה לכוהנים ולמאמינים בפזורה ואני מעודד אותם להישאר בקשר עם משפחותיהם וכנסיותיהם ומעל הכל להישאר חזקים באמונתם באלוהים דרך זהותם הדתית, שנבנתה על מסורות רוחניות מכובדות. [27] על ידי שמירת הקרבה לאל ולכנסיות המקור שלהם, ועל ידי פיתוח אהבה אמתית לאחיהם ואחיותיהם הלטינים, הם יתרמו תרומה גדולה לכל הכנסייה הקתולית. כמו כן, אני מפציר ברועי הקהילות במקומות בהם התיישבו מהגרים מזרחים-קתולים לקבל אותם באהבה ואחוה, לבסס את האחדות (*communion*) בין המהגרים ובין כנסיות המוצא שלהם, לאפשר להם לערוך פולחן בהתאם למסורות שלהם ובהינתן הזדמנות לפתח חיי קהילה. [28]

33. הכנסייה הלטינית במזרח התיכון, שחוותה גם היא ירידה דרמטית במספר המאמינים, פועלת תחת נסיבות שונות וחייבת להתמודד עם אתגרים שונים. במדינות עם כלכלה חזקה על רועי הקהילות להגיב למספר רב של מהגרים מאפריקה, המזרח הרחוק ותת-היבשת ההודית. קבוצות אלו, מורכבות מרווקים ורווקים ואף ממשפחות שלמות, מתמודדים עם חוסר בטחון בשתי חזיתות. הם זרים במדינה בה הם עובדים והם חווים השפלה ואפליה בתדירות גובהה. לאלוהים חיבה מיוחדת לזר ועל כן מגיע לו כבוד. הדרך בה אנו מתייחסים לזרים תבוא בחשבון ביום הדין (מתי כה: 43,35). [29]

34. אנשים אלו, מקופחים, נתונים לחסדיהם של אחרים וחסרי-אונים, כבולים על ידי חושים מוגבלים וחוקיים פחות או יותר, ופעמים רבות הם קורבנות של החוק המקומי או הנורמות הבינלאומיות. כמו כן, הם מתמודדים עם לחץ ומגבלות רבות בתחום הדת. תפקיד רועי הקהילה הוא חשוב ורגיש בו זמנית. אני מעודד את כלל המאמינים הקתולים, ואת כל הכוהנים, תהיה כנסייתם אשר תהיה, לבטא אחדות (*communion*) כנה ושיתוף פעולה עם הבישוף המקומי. אני מבקש מהבישוף להראות הבנה אבהית ביחס לכל המאמינים המזרחיים. רק על ידי עבודה משותפת, ויותר מכל, דיבור פה אחד, נוכל, במצבים מעין אלו, להגיע לכך שכולם יוכלו לחיות ולקיים את אמונתם, מועשרת על ידי רבגוניותן של המסורות הרוחניות, תוך שמירת קשר עם קהילות המוצא. כמו כן, אני מזמין את מנהיגי המדינות אשר מקבלות קבוצות חדשות אלו לכבד ולהגן על זכויותיהם ולאפשר להם להביע את אמונתם על ידי קידום חופש הדת ובניית מקומות פולחן. חופש הדת "יכול להפוך לנושא לדיאלוג בין נוצרים למוסלמים, דיאלוג אשר את דחיפותו ואת ערכו הרב אישרו מחדש אבות הוועידה." [30]

35. חלק מהקתולים הנולדים במזרח התיכון, בין אם עקב צורך, פחד או ייאוש, בוחרים להחליט החלטה קשה ולעזוב את ארץ מולדתם, משפחתם ואת הקהילה הדתית שלהם. אחרים, מלאי תקווה, בוחרים להישאר בארצם ובקהילתם. אני מעודד את הקבוצה השנייה לאשר מחדש את מחויבותם הראויה להערכה להישאר חזקים באמונה. קתולים אחרים בוחרים בדרך פעולה קורעת-לב לא פחות מזו של אחיהם במזרח התיכון שמהגרים; הם בוחרים מחוסר בטחון ואי-יציבות ובתקווה לבנות עתיד טוב יותר בוחרים לבוא למדינות אלו בכדי לחיות ולעבוד. קתולים מהגרים ושורשיים ביחד יוצרים את המצב הנוכחי של הקתוליות באזור.

36. כרועה של הכנסייה הכלל-עולמית, אני רוצה לומר דבר מה לכל הקתולים באזור, בין אם שורשיים או הגיעו לאזור זה עתה, תוך הבנה שמספרם של אלו ואלו מתקרב לשוויון בשנים האחרות: בשביל אלוהים יש רק עם אחד ובשביל מאמינים רק אמונה אחת! שאפו לחיות באחדות וכבוד, באחדות (*communion*) ובאחוה אחד עם השני, באהבה וכבוד הדדיים, וזאת בכדי להיות עדים מהימנים לאמונתכם במותו ותחייתו של המשיח! אלוהים ישמע לתפילתכם, הוא יברך את דרך חייכם וישפוך עליכם את רוחו שתאפשר לכם לשאת את נטל היום. שכן "בִּאֵשׁ רֹחַ ה' שָׂם הַחַרְוֹת. (השנייה אל הקורинתיים ג:17). לנוצרים שחוו מציאות דומה לשלכם כתב הקדוש שמעון כיפא מילים של תוכחה שאקדיש לכם עתה ברצון רב: "וּמִיִּרְעָ לְכֶם אֵם תִּהְיוּ."

ק.נ.א.ים ל.ט.ר.וב [...] א.ל.ת.פ.ח.ד.ו.מ.א.י.מ.ת.ס.ו.א.ל.ת.ב.ה.ל.ו.א.ת.ה.א.ד.ו.ן.ה.מ.ש.י.ח.
ה.ק.ד.י.ש.ו.י.ב.ל.ב.ב.כ.ם, ו.ת.מ.י.ד.ה.י.ו.מ.ו.כ.נ.י.ם.ל.ה.ש.י.ב.ב.ע.נ.ו.ה.ו.י.ר.א.ה.ל.כ.ל.מ.י.
ש.מ.ב.ק.ש.מ.כ.ם.ד.י.ן.ו.ח.ש.ב.י.ו.ן.ב.ד.ב.ר.ה.ת.ק.ו.ה.ש.י.ב.ב.ל.ב.כ.ם" (הראשונה של כיפא ג:13-15).

חלק שני

"ק.ה.ל.ה.מ.א.מ.י.נ.י.ם.ה.י.ה.ל.ב.א.ח.ד.ו.נ.פ.ש.א.ח.ת."

(מעשי השליחים ד:32).

37. הצד החיצוני של הנצרות המוקדמת בא לידי ביטוי באמצעות תכונות רוחניות אשר ביטאו את "ה.ה.ת.ח.ב.ר.ת" (ביוונית *koinonia*): "ק.ה.ל.ה.מ.א.מ.י.נ.י.ם.ה.י.ה.ל.ב.א.ח.ד.ו.נ.פ.ש.א.ח.ת". ביטוי זה מעביר את המשמעות העמוקה ביותר של מתן עדות נוצרית, שהיא שיקוף של החיים הפנימיים הן של היחיד והן של הקהילה. אם הכנסיות תיתנה לעצמן להיקשר ביחד באמצעות חסד אלוהי, כל כנסייה פרטיקולרית תוכל לחוות מחדש את היופי של קהילת המאמינים הראשונה שהייתה מאוחדת על ידי אמונה המונעת על ידי אהבה אשר מאפיינת את חסידי המשיח (יוחנן יג:35). "ה.ה.ת.ח.ב.ר.ת" מביאה אחדות ובהירות לעדות הנוצרית ודורשת חזרה מתמדת בתשובה. החזרה בתשובה מביאה את האחדות (*communion*) לידי שלמות ומגבשת את העדות: "ללא אחדות (*communion*) לא יכולה להיות עדות. חיי האחדות היא עדות גדולה ביותר." [31] אחדות (*communion*) היא מתנה אשר צריכה להתקבל על ידי הכל ומציאות אשר צריכה להיבנות באופן תמידי. אני מזמין את כל חברי הכנסיות הנמצאות במזרח התיכון, איש לפי קריאתו, לגבש את האחדות (*communion*) בענווה ותפילה, כך שהאחדות אליה התפלל המשיח תתגשם (יוחנן יז:21).

38. התפיסה הקתולית של הכנסייה היא אחדות (*communion*) ביו האוניברסלי לפרטיקולרי. ישנה מערכת יחסים של הכלה הדדית בין האוניברסלי לפרטיקולרי והיא מגדירה ומעצבת את הקתוליות של הכנסייה. הימצאות הכלל בכל אחד מחלקיו נותנת לכל חלק דחף פנימי לאוניברסליות, דחף המבוטא מצד אחד ברוח השליחות של כל כנסייה ומצד שני בהכרה בטובת שאר החלקים בכלל ובשיתוף פעולה הרמוני איתם. הכנסייה האוניברסלית היא מציאות המקדימה את הכנסיות הפרטיקולריות הנולדות בתוכה ומתוכה. [32] אמת זו משוקפת היטב בהוראות האמונה הקתולית, בייחוד באלו של מועצת הוותיקן השנייה. [33] אמת זו מובילה להבנה של הממד ההיררכי באחדות (*communion*) הכנסייתית ומאפשרת לרבגוניות עשירה ולגיטימית בכנסיות הפרטיקולריות להתפתח תמידית באותה אחדות אשר בה אותן מתנות ייחודיות יכולות להפוך למקור העשרה לאוניברסליות של הכנסייה. הערכה מחודשת וחייה לעקרונות כנסייתיים אלו יאפשרו גילוי מחדש של העושר והייחודיות של הזהות הקתוליות בארצות המזרח.

פטריארכים

39. כאבות של הכנסיות האוטונומיות (*sui iuris*), הפטריארכים הם נקודות המשען וחיל המשמר של האחדות (*communion*). על פי טבעם ושליחותם, הם אנשים של אחדות (*communion*), האחראים לטפל בעדרו של אלוהים (הראשונה של כיפא ה:1-4) ומשרתי האחדות הכנסייתית. שליחותם מתבצעת על ידי אהבה שנחייט בצורה אמיתית בכל הרמות: בין הפטריארכים לבין עצמם ובין כל פטריארכ לבישופים, הכוהנים, הנזירים, הנזירות והמאמינים העמאים הנתונים תחת חסותו.

40. הפטריארכים, שאחדותם העמוקה עם הבישוף של רומא נטועה ב"אחדות הכנסייתית" (*ecclesiastica communion*) אותה הם מבקשים מהאפיפיור לאחר בחירתם, ומראים באמצעות קשר מיוחד זה את האוניברסליות והאחדות של הכנסייה. [34] תפקידם הוא לדאוג לכל חסידי ישוע החיים בטרטוריה

הפטריארכלית. כאות לאחדות (*communion*) בשירותה של העדות, עליהם לשאוף לחזק את האחוה והסולידריות בתוך מועצת הפטריארכים הקתוליים במזרח התיכון ובשאר הסינודוסים הפטריארכליים, ולזהות את הצורך בהיוועצות הדדית בעניינים בעלי חשיבות גדולה לכנסייה לפני נקיטת פעולה קולגיאלי – בהסכמת הבישופים האחרים – מאוחדת. למען אמינותה של עדותם, פטריארכים צריכים לרדוף אחד צדקה, יראת שמיים, אהבה, התמדה ועדינות (הראשונה אל טימותאוס ו:11), ולאמץ אורח חיים מפוקח תוך התחקות אחר המשיח, שהפך להיות כה עני בכדי שבעוניו אנו נהפוך לעשירים (השנייה אל הקורינתים ח:9). בנוסף, הם צריכים לתחזק סולידריות אמיתית בין ההיררכיות הכנסייתיות השונות זאת תוך ניהול נכון של משאבי אנוש וכנסייה. זוהי, ללא ספק, אחת מחובותיהם. [35] בעקבות דוגמתו של ישוע, שעבר בין כפרים וערים בכדי למלא את שליחותו (מרקוס ט:35), הפטריארכים אמורים לבצע את הביקורים הפסטורליים הנדרשים באדיקות ודבקות. [36] עליהם לעשות כן לא רק כדרך לבטא את זכותם וחובתם לעמוד על המשמר, אלא גם כאות ממשי לאהבתם לבישופים, הכוהנים ושאר המאמינים, בייחוד כלפי העניים, החולים, המנוודים ואלו הסובלים רוחנית.

בישופים

41. בזכות הסמכות, הבישוף הופך להיות חבר במועצת הבישופים ורועה קהילה מקומית דרך שליחותו כמורה, דרשן ומנהיג. ביחד עם הפטריארכים, הבישופים הם אות לאחדות ורבגוניות היאם לכנסייה כגוף אשר ראשו הוא המשיח (האפסים ד:12-15). הם היו הראשונים להיבחר ולהישלח להפוך את אומות העולם לחסידים, ללמד אותם לשמור את כל מה שהאדון הקם לתחייה ציווה(מתי כח:19-20) [37] לכן, חיוני כי הם עצמן יקשיבו לדבר האלוהים וינצרו אותו בליבם. הם חייבים לבשר אותו באומץ ולהגן בעוז על כבודה ואחדותה של האמונה במצבים לא קלים אשר, לצערנו הרב, נפוצים למדי במזרח התיכון.

42. כדי לקדם אחדות (*communion*) ושירות לזולת (*diakonia*) הבישוף צריך לשאוף להתחדשות רוחניות בעצמו. הערנות למצבם ותפקידם דורשת "מעל הכל חיי תפילה, סגפנות, הקרבה והקשבה לאחרים. היא דורשת בנוסף חיי מופת כשליחים ורועים על בסיס פשטות, עוני וענווה. לבסוף, יש צורך בדאגה מתמדת להגן על האמת, הצדק, המוסר ולגונן על החלש" [38] התחדשות הקהילות הרצויה מחייבת את הבישוף לדאוג לכל הנטבלים ובייחוד לחבריו הקרובים ביותר לעבודה, הכוהנים. [39]

43. אחדות (*communion*) עם כל כנסייה מקומית היא הבסיס העיקרי לאחדות (*communion*) בין הכנסיות, המטופחת יום-יום על-ידי דבר האלוהים, התקדישים וצורות תפילה אחרות. אני מעודד בישופים לדאוג לכל האמינים הנמצאים בשטח השיפוט שלהם, ללא קשר למצבם הסוציאלי, ללאומיות ולכנסיית מקור. הם אמורים לרעות את העדר הנתון לטיפולם ולהשגיח עליהם, "לֹא כִּי רֹדְנִים עַל מַה שֶׁ הֶפְקֵד בְּ יְדֵי כָּם, אֶלֶּא בְּ הַיִּוֵּת כָּם מִרְפֵּת לְצִ'אן" (הראשונה של כיפא ה:3). הם צריכים להראות דאגה מיוחדת לאלה אשר אינם חיים את אמונתם באופן עקבי, או לאלו שנטשו את אמונתם כליל. [40] כמו כן, הם אמורים לשאוף להנכיח את אהבתו של המשיח בקרב אלו אשר אינם שותפים לאמונה הנוצרית. אם יעשו כן, הם יחזקו את האחדות בין הנוצרים ובין כל בני האדם שנוצרו בצלם האל (בראשית א:27), האב אשר ממנו הכל נובע ולמען שמו הכל מתקיים (הראשונה אל הקורינתים ח:6).

44. מחובתו של הבישוף לדאוג שמשאביה החומריים של הכנסייה מנוהלים בתבונה, כנות ושקיפות בהתאם לקודקס החוקים הקנוניים לכנסיות המזרחיות ושל הכנסייה הלטינית. משתתפי הסינודוס נקראים לביקורת ובדיקה של כספיה ונכסיה של הכנסייה בכדי למנוע כל בלבול בין נכסים פרטיים לכנסייתיים. [41] השליח פאולוס מתאר את משרת האל כמופקד על סודות האלוהים: "וְאוֹלָם מִן הַמַּפְקֵדִים נִדְרָשׁ לְהַמְצִיא נְאֻמִּים" (הראשונה אל הקורינתים ד:2). זה המופקד מנהל רכוש שהוא לא שלו. על פי השליח, רכוש זה נועד לשימוש נעלה יותר, לשם סודות האלוהים (מתי יט:28-30; הראשונה של כיפא ד:10). ניהול מוסרי וישר זה, אשר לו קוראים מייסדי הנזירות – עמודי התווך המרכזיים של רבות מהכנסיות המזרחיות – יש לתעל בעיקר להפצת הבשורה ולצדקה. בישופים צריכים לדאוג לכך שהכוהנים, שותפיהם העיקריים לעבודה, יקבלו תגמול הולם לעבודתם בכדי שדעתם לא תוסח לעניינים חומריים, אלא יוכלו להקדיש עצמם בכבוד לדברי האל ולשליחותם האישית. אלו העוזרים לעניים משיגים בכך גן-עדן! יעקב הצדיק מתעקש על מתן כבוד לעניים, על מטרם ומקומם בקהילה (יעקב א:9-11; ב:9-11). לפיכך, ניהול משאבי הכנסייה צריך להפוך לדרך ברורה להפצת בשורת השחרור של ישוע: "רוֹחַ אֲדֹנָי עָלַי, יַעַן מָשַׁח אֶתִּי לְבִשׁוֹר עֲנִיִּים. שֶׁלְחַנְיָ לְקַרְאֵל שְׂבוּיֵי דְרֹרָה, וְלְעוֹרֵי פְּקֻדוֹת; לְשֶׁלֶלְחַן רְצוּצִים חֲפְשִׁים, לְקַרְאֵל שְׂבוּיֵי רְצוֹן לַיהוָה" (לוקס ד:18-19). המופקד הנאמן הוא אחד אשר מבין כי האל לבדו הוא הפנינה היקרה (מתי יג:45-46); הוא לבדו אוצרנו האמתי (מתי ו:19-21; יג:44). יהי רצון וכל בישוף יהווה דוגמא ברורה לכך לכוהניו, לפרחי הכהונה ולמאמינים! כמו כן, הפקעת נכסי הכנסייה חייבת להיעשות בהתאם לנורמות הקנוניות ולחיקה האפיפיורית.

כוהנים, שמשים ופרחי כהונה

45. מכוח הסמכתו, הכוהן מעוצב בתבנית המשיח והופך למשתף פעולה קרוב עם הפטריארך והבישוף, אשר עמו הוא חולק את שלושת תפקידיו (*munus*) – הכהונה, הנבואה והמלוכה. [42] עובדה זו לכשעצמה הופכת אותו למשרת האחדות (*communio*). למילוי תפקיד זה דרוש כי יהיה קרוב באחדותו למשיח ויהיה נלהב בצדקה וברחמים לכל. כך יוכל הוא להקרין קדושה זו, אשר לה קרויים כל הנטבלים. הוא ילמד ויעודד את עם האלוהים לבנות ציביליזציה של אהבה ואחדות המבוססות על הבשורה. למען מטרה זו עליו לעודד את עדרו לחיי אמונה על-ידי העברה נבונה של דבר האלוהים, מסורות הכנסייה, הוראותיה ועל ידי עריכת התקדישים. [43] המסורות המזרחיות מתאפיינות בהבנות עמקות בדבר יישומה של הכוונה רוחנית. יהי רצון וכוהנים, שמשים ואלו החיים חיים מקודשים יפיקו תועלת מיישום זה וכך יפתחו למאמינים את הדרך לנצחיות.

46. מתן עדות לאחדות (*communio*) דורש בנוסף הכשרה רוחנית ותאולוגית הקוראת להתחדשות רוחנית ואינטלקטואלית מתמדת. בישופים צריכים לספק לכוהנים ולשמשים את האמצעים הדרושים בכדי לאפשר להם להעמיק את חיי האמונה שלהם ובכך יאפשרו להם לתרום רבות למאמינים ולתת להם "אֶת-אֵלֵם בְּעֵת-וֹ" (מזמור קמה:15). בנוסף המאמינים מצפים מהם, ובצדק, לדוגמא להתנהלות ללא-רוב (הפיליפים ב:14-16).

47. כוהנים יקרים, אני מזמין אתכם לגלות מחדש, יום-יום, את המשמעות המהותית של מתנת ההסמכה, המעודדת אתכם לחיות את הכהונה כמקור להתקדשות לנטבלים ולהטבתו של כל אדם. "רְעוּ אֶת עֲדַר אֵלֵהֶם הַנִּמְצָא עִמָּם... לֹא בִּחְמֵדֵי תִבְצַע כִּי אִם בִּבְנֵי חֶפְצָה" (הראשונה של כיפא ה:2). העריכו מאד את החיים והעבודה המשותפים, כקבוצה המיועדת לשליחות, למרות הקשיים הטמונים

באורח חיים זה (הראשונה של כיפא ד:10-8). הדבר יעזור לכם להעריך ולחוות בצורה מלאה יותר את האחדות (communion) הכוהנית והפסטורלית ברמות המקומיות והכלל-עולמיות כאחד. שמשים יקרים, באחדות (communion) עם הבישופים והכוהנים שלכם, שרתו את עם האלוהים תוך ביצוע שליחותכם באחריות הספציפיות שניתנו לכם.

48. פרישות הכוהנים היא מתנה שלא תסולא בפז לכנסייה, מתנה שיש לקבל להעריך במזרח כבמערב, שכן היא מייצגת אות נבואי נצחי. יש להזכיר בנוסף את שליחותם של הכוהנים הנשואים, חלק עתיק מהמסורת המזרחית. אני מעודד כוהנים אלו, אשר ביחד עם משפחותיהם נקראים לקדושה בביצוע שליחותם באמונה וזאת לעתים בתנאי חיים קשים. אני חוזר ומזכיר לכולם כי המצוינות בחייכם ככוהנים [44] תוביל, ללא ספק, לקריאות חדשות לכהונה, אותן עליכם לטפח.

49. קריאתו של שמואל הצעיר (שמואל א ג:1-19) מלמדת אותנו כי אנו זקוקים למדריכים מתאימים בכדי לעזור לנו להבין את רצון האדון ובכדי להגיב בשמחה לקריאתו. על כן צמיחת הקריאות אמורה להיתמך על ידי תכנית פסטורלית מסודרת. חייבים לטפח את הקריאה בתפילות במשפחה, בפרוקיה, בתנועות הכנסייתיות ובמוסדות החינוכיים. אלו המשיבים בחיוב לקריאת האדון צריכים לחוות התגברות של אותה קריאה במרכזים מיוחדים של הכשרה בהם הם יונחו על ידי מדריכים שהם עצמם דוגמה ומופת. אלו ידריכו אותם בחיי תפילה, באחדות (communion), בעדות ובמודעות לשליחותם. צריכות להיות תכניות מיוחדות המתמודדות עם הצדדים הרוחניים, האינטלקטואליים והפסטורליים של חיי האדם וזאת תוך לקיחה בחשבון של המוצא, הרקע החברתי, התרבותי והכנסייתי. [45]

50. פרחי מכהונה יקרים, קני סוף אינם יכולים לגדול היכן שאין מים (איוב ח:11). כך אינכם יכולים להיות בנאי האחדות (communion) ועדים לאמונה ללא שורשים עמוקים במשיח וללא אהבה אמיתית לכנסייתו ולזולתו. אפילו כיום אתם נקראים לחיות ולבנות אחדות (communion) בשביל עדות אמיצה וללא-רלב. חיזוק עם האלוהים באמונתם תלוי באיכות העדות שלכם. אני מבקש ממכם להיות פתוחים לשוני תרבותי בכנסיותיכם על ידי הכרה של שפות ותרבויות שונות וזאת תוך חשיבה על שליחותכם העתידית. היו פתוחים לרבגוניות בתוך הכנסייה ובין כל הנוצרים ולדיאלוג בין-דתי. קריאה מדוקדקת של מכתבי לפרחי הכהונה יהיה לכם לעזר בעניין זה [46]

החיים המקודשים

51. נזירות, על צורתיה השונות, נולדה במזרח התיכון ומתוכה נולדו כמה מכנסיות האזור. [47] נזירים ונזירות הקדישו את חייהם לתפילה, מקדשים את ימיהם ולילותיהם ומביאים לתפילותיהם את דאגותיה וצרכיה של הכנסייה ושל כלל המין האנושי. יהי רצון והם יהיו תזכורת תמידית לכל על חשיבות התפילה לכנסייה ולכל אחד מהמאמינים. מי ייתן ומנזרים יהיו מקומות בהם המאמינים יוכלו לקבל הנחיות כיצד להתפלל!

52. החיים המקודשים, בין אם מרכזם הרהור או שליחות, הם העמקה של ההתקדשות שנתנה בטבילה. נזירים

ונזירות שואפים ללכת בעקבות המשיח בצורה קיצונית יותר דרך נדרי הציות, הפרישות והעוני. [48] מנחתם גלויית הלב לאדון, שהיא הם עצמם, ואהבתם הלא אנוכית לכל אדם, הם עדות לאלוהים ואות לאהבתו לעולם. כאשר הם נחיים כמתנה יקרת-ערך מרוח הקודש, החיים המקודשים הם תמיכה חיונית לחיי הכנסייה ולפעילות הפסטורלית. [49] קהילות של נזירים ונזירות תהיינה אותות נבואיים של אחדות (*communion*) בתוך הכנסיות ובעולם כולו, וזאת אם הן מבוססות באמת על דבר האלוהים, על אחווה ועל עדות דרך שירות (מעשי השליחים ב:42). בחיים נזיריים מבוססי קהילה (*coenobitic*) כל קהילה או מנזר נועדו להיות מקום מיוחד להתאחדות עם האל ואחדות (*communion*) עם הזולת. זהו מקום בו אלו החיים חיים מקודשים לומדים מחדש יום-יום כיצד להתחיל במשיח [50] כדי להיות נאמנים לשליחותם בתפילה והרהור, ולהוות אות לחיי הנצח שהחלו עלי אדמות לכל המאמינים (הראשונה של כיפא ד:7).

53. אני מזמין את מי מכם אשר נמצא במזרח התיכון ללכת בעקבות המשיח בחיים המקודשים: תנו לעצמך להתפתות לדבר האלוהים כפי שעשה ירמיה הנביא, והחזיקו את דברו בליבכם כאש אוכלה (ירמיהו כ:7-9). זוהי הסיבה לקיום להתקדשותכם, זהו היסוד המוחלט ונקודת המשען שלה. דבר האלוהים הוא אמת. על ידי ציות לדבריו אתם מטהרים את נפשותיכם עד לאהבת איש את רעהו כאחים וכאחיות (הראשונה של כיפא א:22). ללא קשר למצב הקנוני של קהילתכם, היו פתוחים לשיתוף פעולה באחדות (*communion*) עם הבישוף בהגשמת שליחותכם ובפעילות פסטורלית בכל עת. החיים המקודשים הם סוג של דבקות פסטורלית למשיח, ראשו של הגוף (הקולוסים א:18; האפסים ד:15), והם משקפים את הקשר הבל יינתק בין ישוע לכנסייתו. מכיון שכך הדבר, תמכו במשפחות בקריאתן הנוצרית ועודדו פרוקיות להיפתח למגוון של קריאות לכהונה ולחיים המקודשים. הדבר יעזור לגבש חיי אחדות (*communion*) לשם עדות בכנסיות המקומיות. [51] לעולם אל תתייאשו ממתן תשובה לגברים ונשים בני זמננו תוך הצבעה על הדרך הנכונה ועל המשמעות האמתית והעמוקה של חיי האדם.

54. ברצוני לפנות ביתר שאת לא רק לאלו החיים חיים מקודשים, אלא לכל החברים בכנסיות המזרחיות-קתוליות. לשלושת נדרי הנזיר, שמאפיינים את החיים הנזיריים, היה תפקיד מרכזי בהתפתחות מספר רב של כנסיות אוטונומיות וממשיכים להיות חשובים גם כיום. נראה כי אנו זקוקים למחשבה והרהור רבים יותר על נדרים אלו: ציות, פרישות ועוני, בכדי לגלות את יופיים, את כוח עדותם ואת הממד הפסטורלי שלהם. לידה רוחנית מחדש של המאמינים, של קהילתם ושל הכנסייה כולה, תוכל להתרחש רק אם כל אדם, איש לפי קריאתו, יחזור בבירור ובנחישות לחיפוש אחר האלוהים (*quaerere Deum*) שיעזור לנו להגדיר ולחיות באמת את מערכת היחסים שלנו עם האל, עם הזולת ועם עצמנו. עניין זה רלוונטי לכנסיות האוטונומיות ולזו הלטינית גם כן.

המאמינים העמאים

55. דרך הטבילה, המאמינים העמאים מתקבלים לגוף המשיח ונקשרים לשליחות הכנסייה. [52] השתתפותם בחיי הכנסייה ובפעילותיה היא תרומה נצחית המאפשרת להם הישג יד מעבר למבנה הכנסייתי. כשליחים בעולם, הם מתרגמים את הבשורה, את עיקרי האמונה וההוראות החברתיות של כנסייה למעשה ממשי. [53] אכן, "נוצרים כאזרחים נאמנים לחלוטין יכולים וצריכים לתרום את חלקם ברוח ברכות ה"אשרי" ולהפוך לבוני שלום ושליחי הפיוס לטובת כלל החברה" [54]

56. מאמינים עמאים יקרים, מכיוון שמקומכם הוא בעולם הזה, [55] אני מעודד אתכם לחזק את קשרי האחוה ושיתוף הפעולה המאחדים אתכם עם כל אנשי הרצון הטוב בחיפוש אחר טובת הכלל, ניהול תקין וטוב של משאבים ציבוריים, חופש הדת ושמירה על כבודו של כל אדם. גם כאשר שליחותה של הכנסייה נתקלת בסביבה בה הפצת הבשורה היא קשה עד בלתי אפשרית, "הַיֵּט יְבוֹ אֶת דֵּרְכֵיכֶם בִּגְוִיִּים, כִּדְיֵי שְׂיֵי תִבְרֹנְנוּ בִּמְעֵשֵׁיכֶם הַטּוֹבִים וְיִהְיֶה לָּלוֹ אֶת אֱלֹהִים בַּיּוֹם פִּקְדֵה" (הראשונה של כיפא ב:12). היו מוכנים לתת עדות על אמונתכם (הראשונה של כיפא ג:15) על ידי חייכם ביום-יום ופעולותיכם. [56] בכדי שעדותכם תישא פרי (מתי ז:16,20), אני מפציר בכם להתגבר על מחלוקות ופרשנויות סובייקטיביות לדרך החיים הנוצרית. דאגו לא להפריד דרך חיים זו – עם כל ערכיה ודרישותיה – מחיי משפחותיכם ומחייכם כחלק מהחברה, מקום העבודה והספירות התרבותיות והפוליטיות. זאת מכיוון שכל הרמות בחייו של העמאי הן חלק מתכונתו של אלוהים. [57] אני קורא לכם להיות אמיצים למען המשיח, בביטחון מלא כי לא ניסיונות ולא סבל ולא רדיפות יכולים להפרידכם ממנו (הרומים ח:35).

57. במזרח התיכון, עמאים ניהלו מערכת יחסים ארוכה ואחוותית עם מאמיניהן של כנסיות פטריארכליות שונות ושל הכנסייה הלטינית. הם רגילים לבקר את מקומות הפולחן איש של אחיו, וזאת במיוחד בעתות צורך. למציאות מרשימה זו, המדגימה חוויה אמיתית של אחדות (communion), יש להוסיף את העובדה כי בשטח אחד חופפות מספר סמכויות שיפוט כנסייתיות וזאת תוך שיתוף פעולה מפרה. בתחום זה, הכנסייה במזרח התיכון היא דוגמא ומופת לכנסיות בשאר העולם. במובן מסוים, הכנסייה במזרח התיכון היא מעיין מעבדה בה עתידה של הכנסייה מפותח ונבחן. על אף היותו דוגמא ומופת, חוויה זו זקוקה לשיפור וטיהור מתמיד, כפי שלכך נזקקת חוויה דומה בתחום האקומני.

המשפחה

58. המשפחה, מוסד קדוש הבנוי על יסודות הנישואין כפי שרצה זאת הבורא עצמו (בראשית ב:24-18; מתי יט:5), חשובה בימינו למספר איומים. המשפחה הנוצרית במיוחד, מתמודדת היום עם אתגרים קשים בדבר זהותה העמוקה ביותר. התכונות המהותיות ביותר של תקדיש הנישואין – אחדות וקביעות (מתי יט:6) – והמתווה הנוצרי למשפחה, למיניות ולאהבה, במקרים בהם לא מוטל בהם פקפוק, אזי מובנים הם בצורה לא נכונה על ידי חלק מהמאמינים. ישנו הפיתוי לאמץ מודלים הנוגדים את הבשורה הנמצאים תחת השפעה של מספר דעות הקיימות בעולמנו כיום. אהבה בין בני-זוג היא חלק מהברית בין האל לעמו, אשר נחתמה במלואה בקרבן על הצלב. מאפיינה הוא הענקה הדדית, אפילו עד למוות למען האמונה, מובעת בבירות בחלק מהכנסיות המזרחיות היכן שבן-הזוג מקבל את האחר כ"כתר" במהלך טקס החתונה, הנקרא בצדק "ליטורגיית ההכתרה". אהבה זוגית היא אינה אירוע בר-חלוף, אלא מאמץ שאורכו חיים שלמים. על המשפחה הנוצרית לחיות חיי אהבה בדמות המשיח יום-יום, המשפחה הנוצרית היא ביטוי לנוכחות הכנסייה ושליחותה בעולם. בהתאם לתפקידה, היא זקוקה לליווי פסטורלי [58] ולתמיכה בבעיותיה וקשייה, במיוחד במקומות בהם המטען חברתי, המשפחתי והדתי הנחלש או עומד להיעלם. [59]

59. משפחות נוצריות במזרח התיכון, אני מזמין כל אחת מכן להיוולד מחדש יום-יום דרך כוחו של דבר האלוהים והתקדישים, ובכך להפוך באמת ל"כנסייה ביתית", מקום לתפילה ועיצוב האמונה, קרקע פורייה לגילוי קריאות

האל, בית-ספר למידות וערכי-מוסר והתא הבסיסי ביותר בחברה. הפנו עיניכם למשפחה הקדושה מנצרת, [60] אשר חוותה את השמחה שבקבלת החיים והוכחת מסירותם לאל על ידי שמירת התורה והמנהגים הדתיים של תקופתם (לוקס ב:24-22, 41). הביטו במשפחה זו, שידעה פחד וחרדה, כאשר ישוע אבד, וכאב בגלל הרדיפות, ההגירה והעבודה הקשה (מתי ב:13; לוקס ב:41). עזרו לילדכם לגדול בתבונה, הן בגובה והן בחסד תחת עינו הפקוחה של האל והאדם (לוקס ב:52). למדו אותם לבטוח באב, לחקות את הבן, ולהיות מודרכים על ידי רוח הקודש.

60. לאחר הרהורים קצרים אלו על קריאתם המשותפת של הגבר והאישה בחיי הנישואין, תשומת ליבי מופנית באופן מיוחד לנשים במזרח התיכון. סיפור הבריאה הראשון מצביע על השוויון הבסיסי בין גברים לנשים (בראשית א:27-29). שוויון זה נפגם על ידי השפעות החטא (בראשית ג:16; מתי יט:4). התגברות על תוצאות אלו, פרי החטא, היא חובה מוסרית של כל בני האדם, גברים ונשים כאחד. [61] ברצוני להבטיח לכל הנשים הכנסייה הקתולית, תוך שמירת אמונים לתוכנית האלוהים, עובדת במרץ לקידום כבודן ושוויון של הנשים ביחס לגברים וזאת בתגובה לצורות רבות של אפליה אשר הן חוות רק בגלל היותן נשים. [62] תופעות אלו פוגעות פגיעה אנושה בחיי האחדות (*communion*) והעדות. הן פוגעות לא רק בנשים עצמן, אלא, מעל הכל, באל היוצר. בגלל ההכרה בנטיותיהן המולדות לאהוב ולהגן על חיי האדם, ותוך מתן כבוד לתרומתן הייחודית לחינוך, לרפואה, לפעילויות צדקה ולחיי שליחות, אני מאמין כי נשים צריכות לקחת חלק גדול יותר בחיי הכנסייה והחברה. [63] בדרך זו הן תוכלנה לתרום את תרומתן הייחודית לבניית חברה וכנסייה אחוותיות יותר אשר יופיין נראה לעין וברור יותר בגלל חיי האחדות (*communion*) האמתיים בין הנטבלים.

61. במקרים מצערים בהם בורות והתדיינות משפטית מתקיימים בין גבר לאישה, במיוחד בדיני נישואין, קולה של האישה חייב להילקח בחשבון באותה דרך בה מקשיבים לקולו של הגבר, וזאת כדי לשים סוף למספר רב של מקרי אי-צדק. כאן אנו זקוקים ליישום נבון והוגן של החוק הכנסייתי. המשפט הכנסייתי והצדק אליו הוא מוביל חייבים להיות דוגמה ומופת בכל רמה ותחום בו הם מיושמים. יש להשתמש במירב האמצעים בכדי להבטיח כי התדיינות בדיני נישואין לא תוביל לכפירה. כמו כן, לנוצרים צריכה להיות הזכות ליישם את חוקיהם בדיני נישואין ובתחומים נוספים ללא הגבלה.

צעירים וילדים

62. אני מסכים עם הדאגה האבהית לכל הילדים והצעירים במזרח התיכון. ליבי יוצא אל אלו מהצעירים המחפשים כיוון אנושי ונוצרי ארוך טווח לחייהם. בו בזמן, אני חושב על אלה אשר נעוריהם עברו עליהם בסימן התרחקות מהכנסייה שגורמת להם להתרחק מאמונתם ודתם.

63. צעירים יקרים, אני מעודד אתכם לפתח חברות אמיתית עם ישוע (יוחנן טו:13-15) באמצעות כוחה של תפילה. ככל שהחברות תהיה חזקה יותר, כך היא תהיה לכם לעזר כנגד "חטאות הנעורים" (מזמור כה:7). תפילה אישית מחזקת על ידי קבלת תדירה של התקדישים המאפשרים מפגש אמיתי עם האל ועם אחינו ואחיותינו בכנסייה. אל תפחדו לתת עדות לחברותכם עם ישוע במשפחתכם ובפומבי. בעשותכם כן, הראו כבוד למאמינים אחרים, יהודים ומוסלמים, אשר איתם אתם חולקים את האמונה באלוהים, יוצר שמיים וארץ

ואידיאלים אנושיים ורוחניים רבים. אל תפחדו או תתביישו להיות נוצרים. מערכת היחסים שלכם עם ישוע תעזור לכם לשתף פעולה בצורה טובה יותר עם שאר האזרחים, ללא קשר לאמונתם הדתית, בכדי לבנות את מדינתכם על כבוד לבני האדם שמקורו בחופש, שוויון, ושלוה צודק. על ידי אהבת ישוע וכנסייתו, אתם תוכלו להבדיל בין הערכים של החברה המודרנית אשר יביאו אתכם לידי שלמות לבין אלו אשר ירעילו את-אט את חייכם. נסו לא להתפתות לחומרנות ולמספר רשתות חברתיות אשר שימוש לא מוגבל בהן יכול להוביל לעיוות של מערכות יחסים אנושיות אמיתיות. הכנסייה במזרח התיכון סומכת על תפילותיכם, התלהבותכם, יצירתיותכם, ידיעותיכם ומחויבותכם העמוקה לשירות המשיח, הכנסייה, החברה ובמיוחד נוער אחר בגילכם. [64] אל תהססו לקחת חלק בכל יוזמה אשר תעזור לכם לחזק את אמונתכם ולענות לקריאה המיוחדת של אדון לכל אחד מכם. אל תהססו להתחקות אחר קריאת המשיח בבחירת חיי כהונה, נזורה או חיי שליחות לכנסייה.

64. ילדים יקרים, האם אני צריך להזכיר לכם שבמסעכם עם האדון יש לתת כבוד מיוחד להורים (שמות כ:12; דברים ה:16)? הם מחנכים באמונה. אלוהים נתן להם אתכם כמתנה יקרה מפז, בכדי שישמרו על בריאותכם, על החינוך הנוצרי והאנושי שלכם ועל הכשרתכם האינטלקטואלית. חלקם של ההורים, המורים, המדריכים והמוסדות הציבוריים הוא לכבד את זכויות הילד מרגע ההתעברות. [65] בנוגע אליכם, ילדים יקרים, לימדו כיצד יש לציית לאלוהים כאן ועכשיו על ידי ציות להורים, כפי שעשה ישוע כשהיה ילד (לוקס ב:51). לימדו, כמו כן, כיצד לחיות חיים נוצריים במשפחותיכם, בבית הספר ובכל מקום אחר. האדון לעולם לא שוכח אתכם (ישעיהו מט:15). הוא תמיד לצדכם ורוצה שתלכו לצדו תמיד באחריות, אומץ וטוב (טוביה ו:2). ברכו את ה' אלוהים בכל, בקשו ממנו הדרכה בכל אשר תפנו ושדרככם ותכניותיכם תצלחנה. זכרו תמיד את מצותיו ואל תתנו להם לדהות מלבבכם (טוביה ד:19).

65. פעם נוספת ברצוני להדגיש את החשיבות של חינוך הילדים והצעירים, עניין זה הוא בעל חשיבות עליונה. המשפחה הנוצרית היא המקום הטבעי לילדים ונוער לגדול באמונה, זהו בית הספר הראשון ומקום עיצוב זהותם הדתית. בזמנים קשים אלו, לחנך ילד או צעיר הוא דבר לא קל. משימה הכרחית זו הופכת למורכת יותר עקב המצב הסוציו-פוליטי והדתי באזור זה. לכן ברצוני להבטיח להורים את תמיכתי ותפילותי. חשוב מעין כמוהו שילדים יגדלו במשפחה מאוחדת החייה את אמונתה בפשטות ושכנוע. חשוב שילדים וצעירים יראו את הוריהם מתפללים. חשוב שילכו איתם לכנסייה ויבינו שהוריהם אוהבים את אלוהים ורוצים להכירו מקרוב. חשוב במיוחד כי ילדים וצעירים יראו את אהבת הוריהם כלפי אלו הנמצאים במחסור. בדרך זו, הם יבינו כי אהבת אלוהים היא טובה ופיפייה. הם ייהנו ללכת לכנסייה ויהיו גאים בכך שהם עושים כן שכן הם חוו בעצמם שהיא האבן האיתנה עליה הם יכולים לבנות את חייהם (מתי ז:24-27; לוקס ו:48). בנוגע לילדים וצעירים אשר מזל זה אינו שפר עליהם, תקוותי כי הם ימצאו עדות אמיתית במהלך חייהם, חברים שיעזרו להם לפגוש את המשיח ולגלות את השמחה שבללכת בעקבותיו.

חלק שלישי

"אֵנִי חֲנוּן מְכַרֵּץ יִשְׁמַח בְּיִתְּךָ צְלוּ בְּ..."

שׁ הוֹאֵג בּוֹרֵת אֵלֵּי הַיָּם וְחַכְמַת אֵלֵּי הַיָּם."

(הראשונה אל הקוריאנים א:23-24)

66. עדות נוצרית, צורתה העיקרית של השליחות, היא חלק מהקריאה העמוקה ביותר של הכנסייה, מתוך נאמנות למשימה שהיא קיבלה מהאדון ישוע: "תְּהִי־עֲדֵי הַן בְּיְרוּשָׁלַיִם וְהֵן בְּכָל יְהוּדָה וְשׂוֹמְרוֹן, עַד קֶצֶה הָאָרֶץ" (מעשי השליחים א:8). כאשר היא מבשרת משיח שנצלב וקם לתחייה (מעשי השליחים ב:23-24), היא הופכת להיות בצורה מלאה יותר למה שהיא כבר עתה באמצעות טבעה וקריאתה: תקדיש של אחדות (*communion*) והתפייסות עם האל ובין בני-האדם. [66] אחדות (*communion*) ועדות למשיח הם שני אספקטים לאותה מציאות: שניהם שואבים את קיומם מאותו מקור, השילוש הקדוש, ובנויים על אותם יסודות: דבר האלוהים והתקדישים.

67. דבר האלוהים והתקדישים מטפחים ומאמתים את שאר מעשי עבודת האל של הכנסייה ואת הדבקות (*devotion*) והאדיקות הדתית העממית (*popular piety*). התקדמות בחיים הרוחניים מכילה בתוכה ריבוי בצדקה ומובילה באופן טבעי לעדות. ראשית כל, הנוצרי הוא עד. להיות עד, אם זאת, היא קריאה לא רק לגיבוש זהות נוצרית המחזקת את הבנת אמיתות האמונה, אלא גם חיים בהרמוניה עם אותה אמונה, חיים המסוגלים לעמוד בציפיות ובמלא את הצרכים של הזולת.

דבר האלוהים, מקורה ונפשה של האחדות (*communion*) והאחוה

68. "הֵם הָיוּ שׂוֹקְדִים עַל תּוֹרַת הַשָּׁלִיחִים" (מעשי השליחים ב:42). עם מילים אלו לוקס הקדוש מתאר את הקהילה הראשונה, האבטיפוס של כנסיית השליחים, זאת אומרת, כנסייה המבוססת על השליחים נבחרים המשיח ועל הוראותיהם. שליחותה העיקרית של הכנסייה, שליחות אשר ניתנה על ידי המשיח עצמו, היא לשמר ללא-פגע את אוצר אמונת השליחים (הראשונה אל טימותאוס ו:20), בסיס אחדותה, זאת תוך בישור אמונה זו לכל העולם. הגות השליחים היא שהראתה על הקשר בין הכנסייה לכתבי הברית הישנה שהתגשמו באישיותו של ישוע המשיח (לוקס כד:44-53).

69. הרהור על רז הכנסייה כאחדות (*communion*) ועדות, לאור הכתובים, ספר הברית בין האל לעמו (שמות כד:7), מדריך אותנו לקראת ידיעת האל; זהו "אור לנתיבנו" (מזמור קיט:105), בכדי שלא תימוט רגלנו (מזמור קכא:3). [67] יהי רצון והמאמינים הנוצרים, כיורשי הברית, יתורו אחר האמת בכל הכתובים האלוהיים (השנייה אל טימותאוס ג:16-17). הכתבים הם לא רשומות היסטוריות, אלא "תוצר רוח הקודש, דרכו אנו יכולים לשמוע את קול האדון ולהכיר את נוכחותו בהיסטוריה" [68] – ההיסטוריה האנושית שלנו.

70. אסכולות פרשנות הכתובים של אלכסנדריה, אנטיוכיה, אדסה ונציבין תרמו רבות להבנת הכנסייה את עיקרי האמונה של הרז הנוצרי במאות הרביעית והחמישית. [69] על זאת, כל הכנסייה חבה להם. נציגי האסכולות השונות לפרשנות הכתובים התבססו על עקרונות הפרשנות שהתקבלו על כלל הכנסייה, במזרח ובמערב. העיקרון החשוב מכל היא שישוע גילם את האחדות של שתי הבריתות וכתוצאה מכך, את אחדות תכנית הישועה האלוהית בהיסטוריה (מתי ה:17). התלמידים הבינו אחדות זו רק לאחר הקימה מן המתים, בשעה שישוע לבד הדר (יוחנן יב:16). עקרון אחר הוא נאמנות לקריאה טיפולוגית של הברית הישנה, דהיינו, אירועים מובנים כמעין נבואה לעתיד – הטרמה - (*prefiguration*) בדבר המציאות של הברית החדשה בישוע המשיח. אם כן, ישוע הוא המפתח הפרשני למקרא כולו (הראשונה אל הקורинתיים טו:22, 45-47; העברים ח:6-7). כתביה הרוחניים והליטורגיים של הכנסייה מעידים על תקפותם של עקרונות פרשנות אלו המעצבים את

עבודת האל של הכנסייה ואת העדות הנוצרית. מועצת הוותיקן השנייה הסבירה כי המשמעות הנכונה של כתיב הקודש נמצאת בפרשנות לאור אחדות הכתובים, המסורות החיות של הכנסייה כולה וביאור הכתוב בעזרת הכתוב. [70] בכדי לפתח גישה כנסייתית אמתית למקרא, יהי זה מועיל לקרוא, כיחידים ובקבוצות, את המסר האפיפיורי הפוסט-סינודלי "דבר ה'" (*Verbum Domini*).

71. הנוכחות הנוצרית בארצות המקרא של המזרח התיכון היא הרבה יותר מעוד עובדה סוציולוגית או רק סיפור הצלחה תרבותי וכלכלי. על ידי גילוי מחדש של ההשראה הראשונית שלה והליכה בעקבות אלו מהתלמידים הראשונים אשר ישוע בחר בהם להיות מקורביו ושילח אותם להפיץ את הבשורה (מרקוס ג:14), הנוכחות הנוצרית תתעטף בחיוניות חדשה. אם דבר האלוהים הוא אכן המהות והבסיס לחיים הנוצריים, הכתבים צריכים להיות זמינים לכל משפחה. הדבר ירבה קריאה ימיות והרהור בדבר האלוהים (*Lectio Divina*). אמצעים מתאימים חייבים להימצא בכדי לקיים שליחות אמתית המבוססת על הכתובים.

72. אמצעי תקשורת מודרניים יכולים להיות דרך נהדרת להפצת דבר האלוהים וקידום קריאה והרהורים על הכתוב. דרכים פשוטות ונגישות להסברת הכתובים יעזרו להפיג דעות קדומות ואי-הבנות בנוגע לכתוב, שהפכו מקור לשערוריות חסרות תוחלת. [71] יהיה זה חכם להבהיר את ההבדל בין השראה להתגלות שכן חוסר בהירות בנוגע להבדל בין השניים מוביל רבים להבנה שגויה של הכתובים, הבנה בעלת השפעות על כל דיאלוג בין-דתי עתידי. כמו כן, אותם אמצעי תקשורת יכולים לעזר בהפצת הוראות הכנסייה.

73. בכדי להשיג מטרה זו, חשוב לתמוך באמצעי התקשורת הקיימים ולעבוד למען פיתוח אמצעים חדשים. הכשרת אנשי מקצוע בתחום זה, לא רק בגלל ההתפתחות הטכנולוגית המהירה, אלא גם בגלל ההשלכות הפדגוגיות והאתיות של הדבר, היא משימה שנהיית חשובה מיום ליום, במיוחד כאשר הפצת הבשורה עומדת על הפרק.

74. אם זאת, עם כל החשיבות של שימוש נכון באמצעי תקשורת, הדבר מעולם לא יכול להחליף הרהור על דבר האלוהים, תוך התאמה אישית של המסר והתבססות עליו בכדי לענות על שאלות המאמינים. דבר זה יוביל בתורו להיכרות טובה יותר עם הכתובים, כמיהה לרוחניות עמוקה יותר והשתתפות מלאה יותר בשליחות הכנסייה. [72] בהתאם למצב הפסטורלי של כל מדינה באזור, ניתן להכריז על "שנת הכתובים" ובעקבותיה ניתן, במידת האפשר, לקיים לימוד שבועי של הכתוב. [73]

הליטורגיה והחיים הסקרמנטליים

75. במהלך ההיסטוריה, הליטורגיה הייתה מרכיב חשוב באחדות הרוחנית ובאחוה (*communion*) של המאמינים במזרח התיכון. אכן, הליטורגיה היא עדות יוצאת דופן למסורת השליחים כפי שהתפתחה והשתמרה בכנסיות המיוחדות למזרח ולמערב. חידוש ושינוי הנוהג והטקסטים הליטורגיים, במקרה הצורך, יכולים לעזור למאמינים להרגיש את העושר המקראי, הפטריסטי – של אבות הכנסייה – , התאולוגי והרוחני שלהם [74] דרך חווית הרז אשר אליו אוצרות אלו נותנים גישה. התחדשות מעין זו חייבת, כמובן, להיעשות, במידת האפשר, תוך שיתוף פעולה עם אותן כנסיות אשר אף על פי שאינן נמצאות עמנו באחדות מלאה, יורשות את אותן מסורות ליטורגיות. בנוסף, התחדשות זו חייבת להתבסס על דבר האלוהים, על המסורות המיוחדות של כל כנסייה ועל תובנות חדשות בתיאולוגיה נוצרית ובאנתרופולוגיה. מפעל זה יישא פרי כאשר הנוצרים יאמינו בכל ליבם כי החיים הסקרמנטליים מובילים אותם לחיים חדשים במשיח (הרומים ו:1-6; השנייה אל הקורינתים ה:17), מקור האחדות (*communion*) והעדות.

76. ישנו קשר חיוני בין ליטורגיה – מקור ופסגת החיים הנוצריים, המבססת את אחדות הבישופים והכנסייה האוניברסלית – והשליחות של כיפא, המשמרת את אותה אחדות. הליטורגיה מבטאת אמת זו בעיקר בסעודת האדון הנערכת באחדות לא רק עם הבישוף המקומי, אלא גם, ובעיקר, עם האפיפיור, הבישופים, הכוהנים וכל עם האלוהים.

77. דרך תקדיש הטבילה, הנעשה בשם השילוש הקדוש, אנו נכנסים לאחדות (*communion*) של האב, הבן ורוח הקודש. כמו כן, אנו מעוצבים על ידי המשיח בכדי שנוכל לקבל חיים חדשים (הרומים ו:14-11; הקולוסים ב:12), חיים של אמונה וחזרה בתשובה (מרקוס טז:15-16; מעשי השליחים ב:38). בנוסף, הטבילה מקבלת אותנו לגוף המשיח, הכנסייה, הטעימה מראש והפרי הראשון של אנושות מפויסת במשיח (השנייה אל הקורינתים ה:19). באחדות עם אלוהים (*communion*), הנטבלים נקראים לחיות כאן ועכשיו באחדות (*communion*) ואחוה בינם לבין עצמם, זאת תוך סולידריות כלפי חברים אחרים במשפחה האנושית, ללא קשר לדתם וגזעם. בהקשר זה, יש לוודא כי צעירים ומבוגרים מקבלים הכנה מתאימה בתוכן וזמן לפני קבלת התקדישים.

78. הכנסייה הקתולית רואה בטבילה שנערכה כראוי כ"קשר סקרמנטלי של אחדות בין כל אלה אשר נולדו דרכו מחדש". [75] יהי רצון ויבוא היום בו הכנסייה הקתולית וכנסיות השותפות עמה לדיאלוג תיאולוגי יגיעו להסכמה אקומנית בדבר הכרה משותפת בטבילה, זאת תוך ציפייה לשחזור אחדות מלאה (*full communion*) באמונת השליחים! במידה מה, אמינות המסר והעדות הנוצרית תלויה בכך.

79. גופו של המשיח, בו הכנסייה מציינת את מותו תחייתו של ישוע המשיח לשם ישועת הרבים, הוא הבסיס לאחדות (*communion*) הכנסייתית ומביא אותה לכדי שלמות. פאולוס הקדוש הפך את גוף המשיח למרכז התיאולוגיה הכנסייתית: "מִשְׁוֹם שֶׁהֵלַחְם אֶחָד, אֲנִי חֲנוּ הַרְבֵּי יַם גּוֹיֵף אֶחָד; שֶׁכֵּן כִּלְנוּ מִשֶּׁתִּתְּפִים בְּלֶחֶם הָאֶחָד." (הראשונה אל הקורינתים י:17). מכיוון שכנסיית המשיח, בשעת מילוי יעודה, סובלת מאסון המחלוקות והפירוד וחוששת שמא חבריה יתאספו לאבדון (הראשונה אל הקורינתים יא:17-34), היא מצפה בכליון עיניים ליום בו כל הנוצרים יוכלו להיווחד ביחד, מלחם אחד, באחדותו של גוף אחד.

80. בעריכת סעודת האדון, הכנסייה חווה באופן מתמיד את האחדות (*communion*) של חברה בעדותם היום-יומית בחברה, דבר חיוני ביותר לתקווה הנוצרית. בזכרה את כל ההיסטוריה של הגאולה, מלבישת הבשר ועד לביאה השנייה, הכנסייה הופכת למודעת יותר ויותר לקשר ההכרחי בין התקווה לאחרית הימים לבין מחויבות לעולם הזה. קשר זה ראוי ליותר תשומת לב בזמננו אנו, כאשר התקווה לאחרית הימים נחלשה והתפיסה כי ההיסטוריה כולה נעה לשלמות אלוהית הביאה לפרויקטים ותפיסות מציאותיות יותר. כעולי רגל ההולכים אל האלוהים, הפוסעים בעקבות אין-ספור נזירים, נזירות והרמיטים שהקדישו את חייהם בחיפוש אחר המוחלט, הנוצרים במזרח התיכון ימצאו בגוף המשיח את הכוח והאור הדרושים בכדי לתת עדות לבשורה, אפילו כאשר, והדבר קורה לעתים קרובות, הדבר כולל שחיה כנגד הזרם והתקלות במכשולים רבים. הם יקבלו כוחות מתפילות הצדיקים, הקדושים, המרטיירים, המוודים וכל אלו שמצאו חן בעיני האדון, כפי שהליטורגיה שלנו, במזרח ובמערב, מצהירה.

81. תקדיש הווידוי והמחילה הוא הזמנה לחזרה בתשובה מהלב; [76] ביחד עם המשתתפים בסינודוס, אני מביע את תקוותי להערכה מחודשת ושימוש תדיר יותר בתקדיש זה בין המאמינים. המשיח אומר לנו: "לִכֵּן אֵם תִּבְיֵא אֶת קַרְבֵּי נַרְאֵל הַמִּזְבֵּחַ ... לִכֵּן תִּחַלְהֶה תְרַצוֹת לֶאֱחִיךָ." (מתי ה:23-24). חזרה בתשובה סקרמנטלית היא מתנה שדרוש לקבלה ולהשתמש בה יותר. תקדיש הווידוי והמחילה מוחל בוודאי על חטאים, אך בנוסף הוא מעניק רפואה. ווידוי תדיר יותר יתרום לעיצוב מצפון ישר ויטפח פיוס, זאת

תוך הפגת צורות שונות של פחדים ולוחמה באלימות. אלוהים לבדו הוא מקור הפיוס האמתי (יוחנן יד:27). בזכרי זאת, אני מפציר ברועי הקהילות ובמאמינים הנתונים לטיפולם לעבוד ללא לאות לטיהור זיכרונות אישיים וקולקטיביים ולהפגת דעות קדומות דרך קבלה הדדית ושיתוף פעולה עם אנשי רצון טוב אחרים. בנוסף, אני מבקש מהם לקדם כל יוזמה של שלום ופיוס, אפילו בסיטואציות של רדיפה, ובכך להפוך לתלמידי המשיח ברוח ברכות ה"אשרי" (מתי ה:12-3). יהיה זה מן הראוי כי "התנהגותם הטובה" של הנוצרים (הראשונה של כיפא ג:16), על ידי מתן דוגמא, תהפוך ל"שאור" של החברה (לוקס יג:21-20), שכן מקורה הוא במשיח הקורא אותנו להיות מושלמים (מתי ה:48; יעקב א:4; הראשונה של כיפא א:16).

תפילה וצליינות

82. האסיפה המיוחדת של הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון הדגיש את הצורך לתפילה בחייה של הכנסייה; דרך תפילה הכנסייה מאפשרת לעצמה להשתנות על ידי האדון, וכל חבר מהמאמינים מאפשר למשיח לחיות בתוכו (הגלטים ב:20). כפי שישוע עצמו הראה לנו כאשר הוא פרש לתפילה ברגעים חשובים בחייו. האפקטיביות של שליחות הפצת הבשורה, ובכך העדות הנוצרית, מקורה בתפילה. דרך פתיחות לרוחו של אלוהים, מאמינים, על ידי תפילותיהם האישיות והקהילתיות, מאפשרים לאוצרות האהבה, האור והתקווה הנמצאים בתוכם לפרוץ לאוויר העולם (הרומים ה:5). יהי רצון שהתשוקה לתפילה תתעצם בקרב רועי עם האלוהים ובין המאמינים, כך שההרורם על המשיח ייתן השראה הולכת וגדלה לעדותם ופועלם! ישוע לימד את תלמידיו להתפלל תמיד ולעולם לא להתייאש (לוקס יח:1). מצבים של סבל אנושי, שנוצרו על ידי אנוכיות, אי-צדק או הצמא לכוח, יכולים להוביל לייאוש ולרפיון רוח. זוהי הסיבה בגינה ישוע מורה לנו להתפלל תמיד. תפילה היא "אוהל המועד" (שמות מ:34) האמתי, מקום האחדות (*communion*) בין האדם לאלוהיו. הבה ניזכר בשמו של הילד אשר את לידתו חזה ישעיה והביא לנו גאולה: עמנואל, שמשמעו "אלוהים עמנו" (ישעיהו ז:14; מתי א:23). ישוע הוא ה"עמנואל" שלנו, האל האמתי הנמצא בינינו. הבה נקרא אליו בכל יום תמיד!

83. כארצה של ההתגלות המקראית, המזרח התיכון הפך במהרה ליעד מרכזי לצליינות לנוצרים רבים ברחבי העולם הבאים להתחזק באמונה ולחוות חוויות רוחניות משמעותיות. הם יוצאים למסע של חזרה בתשובה, מסע המבטא צמא אמתי לאלוהים. הצליינות כיום צריכה לגלות מחדש את השראתה הקדמונית. מלאה ברוח של חרטה אשר מכוונת לחזרה בתשובה ותשוקה לחפש את האל, והליכה בעקבות המשיח והשליחים, עליות לרגל למקומות הקדושים, אם נעשות באמונה כנה, יכולות להפוך לדרך לחסידות במשיח (*sequela Christi*). בנוסף, הן יכולות לתת למאמינים חוויה ויזואלית משמעות של עושרה של ההיסטוריה המקראית, שמראה לנו עיניהם את הרגעים הגדולים ביותר של תכנית הגאולה של אלוהים. יהיה זה מן הראוי כי צליינות לאתרים מקראיים תלווה בעליה לרגל למקומות המוקדשים למרטירים וקדושים אשר דרכם הכנסייה מוקירה את המשיח, מקור העדות והקדושה.

84. ברור מאלינו כי הכנסייה עומדת על המשמר וחייה בציפייה ובביטחון בדבר ביאתו האחרונה של חתנה (מתי כה:1-3). ביחד עם אדונה היא יודעת כי עבודת אל אמיתית מתרחשת ברוח ואמת, ולא מוגבלת למקום קדוש, ללא קשר לחשיבותו הדתית והסימבולית ברוחם וליבם של המאמינים (יוחנן ד:21-23). אם זאת, הכנסייה ככולה, וכל אחד מן הנטבלים, מרגישים באופן טבעי צורך לחזור למקורות. באותם מקומות בהם אירועי גאולתנו התרחשו, כל צליין יכול ללכת בדרך החזרה בתשובה לאדון ולמצוא כוחות חדשים. זוהי תקוותי כי המאמינים של המזרח התיכון יוכלו בעצמם להפוך לעולי רגל לאותם מקומות שהתקדשו על ידי האדון וליהנות מגישה חופשית ולא-מוגבלת למקומות הקדושים. כמו כן, עלייה לרגל לאותם מקומות יכולה להיות הזדמנות בשביל נוצרים אחרים לגלות את העושר הרוחני והליטורגי של הכנסיות המזרחיות. בדרך זו הם יכולים לתמוך ולעודד את הקהילות הנוצריות בניסיונם האמיץ להישאר באותן אדמות מבורכות.

85. העברת האמונה הנוצרית הלאה היא שליחות מהותית של הכנסייה. בכדי להגיב בצורה יעילה יותר לאתגרים של היום, הזמנתי את כל הכנסייה להפצה מחדש של הבשורה. כדי שניסיון זה יישא פרי עליו להיות מכוון לאמונה בישוע המשיח. פאולוס השליח קרא: "אֲרִי לִי אֵם לְאֵבְשָׁר" (הראשונה אל הקורינתים ט:16). בזמנים קשים ולא יציבים, הפצת הבשורה מחדש אמורה לגרום לכל המאמינים להיות מודעים לכך כי העדות של חייהם [77] הופכת את דבריהם לאמינים יותר כאשר הם מדברים על אלוהים באומץ ובגלוי בהכרזת בשורת הגאולה. הכנסייה הקתולית במזרח התיכון נקראת, ביחד עם הכנסייה האוניברסלית, לקחת חלק פעיל בהפצת הבשורה, תוך בחינה זהירה של התרבות וההקשר החברתי כיום והכרה באפשרויות העולות מכך אך גם במגבלות. מעל הכול, זוהי קריאה להפצה מחדש של הבשורה בקרבנו, דרך מפגש עם המשיח, קריאה המיועדת לכל קהילה כנסייתית בכלל ולכל אחד מחבריה בפרט. כפי שהאפיפיור פאולוס השישי אמר: "אדם שהבשורה הופצה בקרבו, הולך להפיץ אותה בקרב אחרים. כאן נמצאת אבן הבוחן של הפצת הבשורה: אין זה מן האפשר כי אדם יקבל את דבר האל ויפקיד עצמו למלכות השמיים מבלי להפוך לאדם הנושא עדות לה ומכריז אותה בתורו" [78]

86. חשוב להכיר הכרה עמוקה את המשמעויות התאולוגיות והפסטורליות של הפצת הבשורה, הדבר יעזור לנו "לחלוק את המתנה היקרה מפז שהאל רצה לתת לנו, להפוך אותנו ללוקחי חלק בחייו" [79] הרהור זה צריך להיות פתוח לממדים האקומניים והבין-דתיים המובנים בשליחות ובקריאה המיוחדת של הכנסייה הקתולית במזרח התיכון.

87. מספר שנים זה מכבר, תנועות כנסייתיות וקהילות חדשות קיימות במזרח התיכון. הם מתנה של הרוח לזמננו. את הרוח לא ניתן להרוות (הראשונה אל התסלוניקים ה:19) וכל קהילה חייבת להשתמש במתנותיה לטובת הכלל (הראשונה אל הקורינתים יב:7). הכנסייה הקתולית במזרח התיכון שמחה בעדות ובאחוה (communion) הניתנת על-ידי קהילות אלו, המקבלות נוצרים ממגוון כנסיות ללא בלבול והמרת דת. אני מעודד את חברים בתנועות וקבוצות אלו לבנות אחדות (communion) ועדות של השלום הבא מן האלוהים, זאת באחדות עם הבישוף המקומי ויישום עצותיו הפסטורליות ותוך מתן יחס הולם להיסטוריה, הליטורגיה, הרוחניות והתרבות של הכנסייה המקומית. [80] בדרך זו הם יראו את תשוקתם הנדיבה לשרת את הכנסייה המקומית ואת זו האוניברסלית. לבסוף, השתלבותם המוצלחת תשמש כסימן לאחדות (communion) מתוך הרבגוניות ותתרום להפצה מחדש של הבשורה.

88. כיורשים למשימת השליחים שהביאה את החדשות הטובות לארצות רחוקות, כל אחת מהכנסיות הקתוליות הנמצאות במזרח התיכון נקראת גם היא לחדש את רוח השליחות שלה על ידי הכשרה ושליחה של גברים ונשים הגאים באמונתם במשיח המת והקם לתחייה ומסוגלים להכריז את הבשורה באומץ באזורם ומחוץ לו, אפילו במדינות אחרות בעולם. [81] "שנת האמונה", הקשורה להפצה מחדש של הבשורה, אם תחייה באמונה עמוקה, תשמש תמריץ נהדר לכנסיות באזור להפיץ את הבשורה בקרבן ולגבש את עדותן למשיח. להודיע לעולם על בן האלוהים שמת וקם לתחייה, הגואל היחיד של האנושות, היא חובה מרכזית של הכנסייה ומחויבות כבדה של כל הנטבלים. "אֵלֵהִים מוֹשֵׁעֵנוּ, הַחֲפִיץ שֶׁכָּל בְּנֵי אָדָם יוֹשְׁעוּ וְיִגְעוּ לְהַכִּירָתָהּ" (הראשונה אל טימותאוס ב:4). כאשר היא לוקחת על עצמה משימה דחופה ותובענית זו בתוך קונטקסט רב-תרבותי ורבגוני, הכנסייה נעזרת ברוח הקודש, מתת האדון הקם לתחייה הממשיך לקיים את חסידיו, ובאוצר היקר של המסורות הרוחניות המשמשות כהדרכה בטוחה לכל החפץ למצוא את האלוהים. אני מעודד כל סמכות שיפוט כנסייתית וכל מוסד דתי ותנועה כנסייתית לפתח רוח שליחות אמיתית שתשרת כהבטחה להתחדשות רוחנית. ביישום שליחות זו, הכנסייה הקתולית במזרח התיכון יכולה לסמוך על תמיכה מצד הכנסייה בעולם כולו.

89. במשך שנים רבות הכנסייה הקתולית במזרח התיכון פעלה להגשמת שליחותה דרך רשת מרשימה של מוסדות חינוכיים, חברתיים ומפעלי צדקה. היא הפנתה אל תשומת ליבה את מילותיו של ישוע "מִה שֶׁעָשִׂיתֶם לְאֶחָד מֵאֵלֵי הַקְטָנִים הַלֵּלוּ אֵלֵי עֲשִׂיתֶם" (מתי כה:40). הכרזת הבשורה לוותה במעשי צדקה, שכן זהו טיבעה של האהבה הנוצרית להגיב לצרכיהם המידיים של הכלל, תהיה דתם אשר תהיה וללא קשר לצידוד פוליטי זה או אחר, וזאת בכדי להנכיח את אהבת אלוהים לבני האדם בעולמנו. [82] דרך עדותה הנעשית באמצעות הצדקה, הכנסייה תורמת תרומה ייחודית לחיי החברה ושואפת לשרת את השלום אשר אזור זה כה זקוק לו.

90. ישוע המשיח התקרב תמיד לנזקקים. בעקבות דוגמתו, הכנסייה עושה כל מאמץ שביכולתה לטפל בילדים במרפאות ההיריון ובבתי היתומים, כמו כן לתמוך בעניים, הנכים, החולים וכל הנזקקים, ועוזרת להם להפוך לחלק מהקהילה. הכנסייה מאמינה בכבודו הטבעי של כל בן אנוש; היא עובדת את אלוהים, היוצר והאב, על ידי עזרה ליצירי כפוי בצרכים רוחניים וחומריים כאחד. בגלל ישוע, אל אמתי ואדם אמתי, הכנסייה ממלאת שליחות של נחמה שמטרה היא לשקף את אהבת האל לבני האדם. ברצוני להביע את הערכתי הרבה לכל אותם גברים ונשים אשר הקדישו את חייהם לאידיאל נאצל זה ולהבטיח להם את ברכתו של אלוהים.

91. המזרח התיכון הוא ביתם של מרכזי חינוך קתוליים רבים, בתי ספר, מרכזי השכלה גבוהה ואוניברסיטאות. הנזירים, הנזירות והעמאים אשר עובדים בהם עושים עבודה מרשימה ואיני יכול אלא לשבח ולעודד אותם. ללא שום ניסיון להמרת דת, מוסדות חינוך קתוליים אלו פותחים את דלתותיהם לתלמידים מכנסיות ודתות אחרות. [83] כאמצעי רב ערך להבטחת ההכשרה האינטלקטואלית והתרבותית של הצעירים, הם מראים בדרך מלאת השראה שחיים ביחד, תוך כבוד ושיתוף פעולה, הם דבר אפשרי במזרח התיכון. וזאת בתנאי שהצעירים מחונכים לסובלנות וחיפוש תמידי אחר שיפור מצבה של האנושות. מוסדות אלו תומכים, כמו כן, גם בכנסיות המקומיות, תוך הדגשת המאפיינים החיוביים שלהן. סולידריות גדולה יותר בין ההורים, התלמידים, האוניברסיטאות, האפרכיות והדיוקסיות, תוך קבלת תמיכה מאיגודי אשראי שונים, תבטיח חינוך נגיש לכל, במיוחד לאלו החסרים את המשאבים ההכרחיים להשגתו. הכנסייה מבקשת מהגורמים הפוליטיים השונים לתמוך במוסדות אלו, שפעולותיהם תורמות בצורה אמיתית ומשמעותית לטובת הכלל ולבניית עתיד טוב יותר במדינות השונות. [84]

לימודי דת וגיבוש זהות נוצרית

92. כיפא כותב באיגרת הראשונה שלו: "תִּמְדֵי הַיּוֹמוֹנִים לְהַשְׁבִּיב בְּעֵבֶר וְיִרְאֶה לְכָל מִי שֶׁמִּבְּקִשׁ מִכֶּם דִּין וְחֶשְׁבֹּן בְּדַבְרֵי הַתְּקוּהָ שֶׁבִּלְבִיכֶם." (הראשונה של כיפא ג:15). הנטבילים קיבלו את מתנת האמונה. מתנה זו נותנת השראה לכל חייהם ומובילה אותם להגן עליה תוך מתן כבוד לבני-אדם, אך גם בכנות ואומץ (מעשי השליחים ד:29). גם המאמינים זקוקים להכשרה מתאימה בלימוד על התקדישים, ידע בסיסי בעיקרי האמונה ועידוד ליישום אמונתם בחיי היום-יום. הכשרה זו מובטחת, מעל הכל, על ידי לימוד הדת (*catechesis*) שבמידת האפשר צריכים להיעשות תוך שיתוף פעולה בין הכנסיות השונות.

93. הליטורגיה, ומעל הכל עריכת סעודת האדון, היא חינוך לאמונה המוביל לעדות. דבר האלוהים, מוכרז בדרך אשר מותאמת לשומעים, אמור להוביל את המאמינים לגלות את נוכחותו וכוחו בחייהם ובחיי גברים ונשים בזמננו. "הוראות האמונה של הכנסייה הקתולית" (*the Catechism of the Catholic Church*) הוא משאב בסיסי והכרחי. כפי שכבר ציינתי, יש לעודד את הלימוד וההוראה של "הוראות האמונה", ביחד עם הקדמה פרקטית להוראותיה החברתיות של הכנסייה, במיוחד כפי שהן מובאות ב"סיכום הדוקטרינות החברתיות של הכנסייה" ובמסמכים המרכזיים בנושא שהתפרסמו על ידי סמכות ההוראה האפיפיורית ([85]). (*Magisterium*) החיים הכנסייתיים במזרח התיכון, העזרה הדדית ויישום "שירות הצדקה" יאפשרו לגיבוש הזהות הנוצרית לקבל

94. לבסוף, מעורבות הנוצרים בחיי הכנסייה והמוסדות הציבוריים חייבת להיעשות תוך הכשרה רוחנית. נראה כי יש צורך לעזור למאמינים, בייחוד אלו החברים בכנסיות המזרחיות וזאת לאור ההיסטוריה של כנסיותיהם, לקבל גישה לאוצרותיהם של אבות הכנסייה וההוגים הגדולים בדבר החיים הרוחניים. אני מזמין את הסינודוסים ואת שאר גופי הבישופים לחשוב כיצד מטרה זו יכולה להיות מושגת באופן הדרגתי, זאת תוך מתן תשומת לב לדרך הצגה מודרנית של אבות הכנסייה כמשלימים ומעשירים את הכתובים. הדבר יאפשר לכוהנים, נזירים ונזירות, פרחי כהונה ואלו המהרהרים בדבר קריאתם לשאוב מהאוצרות הנמצאים בכתבי אבות הכנסייה וההוגים הגדולים בדבר החיים הרוחניים בכדי להעמיק את חייהם ואמונתם, ואז להעביר נאמנה אוצרות אלו לאחרים. הגותם של האבות במזרח ובמערב, ושל הקדושים – גברים ונשים כאחד – תעזורנה לכל אלה המחפשים את אלוהים באמת.

סיכום

95. "אֵלֵינוּ יְרֵאָה עַדְרָקוּטִין" (לוקס יב:32). עם מילות עידוד אלו של המשיח, ברצוני לקרוא לכל רועי הקהילות והנוצרים המאמינים במזרח התיכון לשמור, באומץ רב, על גחלת האהבה האלוהית הן בכנסייה והן במקום מגוריהם ועבודתם. בדרך זו הם ישמרו בכבודם את השליחות והמהות של הכנסייה כפי שרצה זאת המשיח. הבדלים היסטוריים רק יעשירו את האחדות (*communion*) של הנטבלים עם האב ובנו אשר דמו טיהר אותנו מכל חטא (הראשונה של יוחנן א:3,6-7). בשחר הנצרות, כיפא הקדוש, שליחו של ישוע המשיח, כתב את איגרתו הראשונה לקהילות המאמינים באסיה הקטנה אשר חוו אז קשיים רבים. בתחילת האלף הנוכחי, היה זה לעזר לרועי הקהילות ולמאמינים במזרח התיכון, ובכל מקום אחר, להתאסף סביב יורשו של כיפא לתפילה והרהורים משותפים. הדרישות של ייעוד השליחים ומורכבות המצב כיום הם קריאה לתפילה ולחיוניות פסטורלית מחדשת. מצב החרום הנוכחי ואי-הצדק בסיטואציות כה רבות מזמינים אותנו לקרוא מחדש את האיגרת הראשונה של כיפא ולהצטרף למתן העדות למשיח שמת וקם לתחייה. ה"ביחד" הזה, אחדות (*communion*) הרצויה בפני האדון עתה יותר מאי-פעם. הבה נשים בצד את כל מה שיכול ליצור אי-שביעות רצון, מוצדקת ככל שתהיה, בכדי להתרכז כולנו בדבר היחיד שחשוב באמת: איחוד המין האנושי והבריאה כולה בבנו יחידו של אלוהים (הרומים ח:29; האפסים א:10,5)

96. המשיח נתן לכיפא משימה מיוחדת, להאכיל את עדרו (יוחנן כא:17-15) ועליו הוא בנה את כנסייתו (מתי טז:18). כיורשו של כיפא, איני יכול להתעלם מסבלם של חסידי המשיח ובמיוחד של אלה החיים במזרח התיכון. בדרך מיוחדת, האפיפיור ממשיך להיות קורב אליהם מבחינה רוחנית. מסיבה זו, בשם האדון, אני מבקש מכל הסמכויות הדתיות החילוניות באזור לא רק להקל את הסבל של אלו החיים במזרח התיכון, אלא גם לעקור משורש את הסיבות לסבל זה. אני מבקש מהם לעשות כל שביכולתם בכדי לתת לשלום לנצח.

97. כמו כן, האפיפיור זוכר כי הכנסייה – עיר האלוהים וירושלים השמימית – שאבן פינתה הוא המשיח (הראשונה של כיפא ב:4-7) אשר קיבל על עצמו לדאוג לה עלי אדמות, בנויה על יסודות יקרים מפז המעוטרים באבני חן מסוגי שונים (התגלות כא:14, 19-20). הכנסיות המזרחיות והכנסייה הלטינית הן אבני חן אלו. הן נענדות ומלוטשות על ידי הלל תמידי ל"נְהַרְמִיָּם חַיִּים, מְבַהֵיק כְּבֹד לַח, יוֹצֵא מִכֹּסֵּא הָאֵלֵהִים וְהַשְׁהָה" (התגלות כב:1).

98. בכדי שגברים ונשים יוכלו לראות את פני האלוהים ואת שמו רשום על מצחים (התגלות כב:4), אני מזמין את כל המאמינים הקתוליים לתת לרוח האלוהים לחזק את אחדותם (*communion*) ולחיות באחוה פשוטה ומלאת שמחה. אני יודע שלפעמים הנסיבות גורמות לפשרות אשר נוטות להפריע לאחדות (*communion*) אנושית ונוצרית זו. לרוע המזל, אירועים אלו מתרחשים יותר מידי ורוח "פושרת" זו אינה מרצה את אלוהים

(התגלות ג:15-19). אור המשיח (יוחנן יב:46) צריך להתפשט לכל קצוות הארץ וללבבותיהם של כל הגברים והנשים, אפילו במקומות בהם החשכה עמוקה (הראשונה של כיפא ב:9). אם אנו רוצים להיות נרות הנושאים את האור האחד (לוקס יא:33-36) ועדים בכל הנסיבות (מרקוס טז:15-18), חשוב לבחור בדרך המובילה לחיים (מתי ז:14) ולהשאיר מאחור את מעשי החשיכה (האפסים ה:14-9) ובכך להשיל אותם מעלינו כליל (יג:12).

99. על-ידי עדות זו, מי ייתן ואחוות הנוצרים תהפוך ל"שאור" בכל המשפחה האנושית (מתי יג:33)! יהיה רצון וחסדי המשיח במזרח התיכון, קתולים ונוצרים אחרים גם כן, יהיו לאחד במתן עדות אמיצה אך משמחת ומעודדת למשיח, ובכך לקבל את כתר החיים (התגלות ב:10)! יהי רצון והנוצרים במזרח התיכון יזכו לתמיכה ועידוד מהעולם הנוצרי כולו! יהי רצון והניסיונות הרבים שחלק מאחיותינו ואחינו חווים (מזמור סו:10; ישעיהו מח:10; הראשונה של כיפא א:7) יחזקו את הנאמנות והאמונה של כולנו! "חֶסֶד וְשֵׁלֹמִים יִשְׁפָּעוּ עָלֶיכֶם לְמַכְבֵּי יְרֵשׁ... שְׁלֹמִים לְכָל־כֶּם אֲשֶׁר בְּמִשְׁיַח יִשְׁוּעַ" (הראשונה של כיפא א:2; ה:14)!

100. ליבה של מרים, אם האלוהים והכנסייה, נדקר (לוקס ב:34-35) בגלל ה"מכשול" שקם לבנה יחידה, זאת אומרת, בגלל ההתנגדות והעויינות לשליחות האור שלו, מכשולים עמם הכנסייה עצמה הייתה צריכה להתמודד ואשר הכנסייה, גופו של המשיח, ממשיכה לחוות כיום. יהי רצון ומרים, אותה הכנסייה כולה, במזרח ובמערב כאחד, מכבדת באהבה, תעניק לנו עזרה אימהית. מרים הקדושה ביותר, שהלכה בקרבנו, תפלל למען צרכינו ותביא אותם לפני בנה האלוהי. היא מציאה לנו את בנה. הבה נטה לה אוזן כי היא פותחת את ליבנו לתקווה: "כִּי לִמְהַשְׁיֵי אִמְרֵי לְכָם עֲשׂוּ" (יוחנן ב:5).

ניתן בביירות אשר בלבנון, ב-14 בספטמבר 2012, חג תפארת הצלב, בשנה השמינית לכהונתי.

BENEDICTUS PP XVI

[1] בנדיקטוס השישה-עשר, דרשה במיסת הפתיחה לכינוס המיוחד של הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון (10 באוקטובר 2010).

[2] ראה לדוגמא: הצעה 4

[3] קודקס החוק הקנוני לכנסיות המזרחיות, קנון 39; ראה לדוגמה: המועצה הוותיקן השנייה, החלטה בעניין הכנסיות הקתוליות המזרחיות "הכנסיות המזרחיות" [1], *Orientalium Ecclesiarum*. יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינדלי "תקווה חדשה ללבנון" [10] *Une espérance nouvelle pour le Liban* מאי, 1997), מסמכים אול דניים באחדות בין מסורת השליחים המשותפת למסורות הייחודיות שהתפתחו ממנה במזרח.

[4] ראה לדוגמה: בנדיקטוס השישה-עשר, דרשה במיסת חצות לחג המולד (24 דצמבר 2010).

[5] ראה: הצעה 9

[6] ראה: מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בעניין האקומניזם "שחזור האחדות" [1], *Unitatis Redintegratio*.

- [7] ראה: בנדיקטוס השישה-עשר, מסר למשתתפים בישיבת המליאה של האספה לענייני האמונה (27 בינואר 2012).
- [8] ראה: מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בעניין האקומניזם "שחזור האחדות" [8], *Unitatis Redintegratio*].
- [9] ראה: יוחנן פאולוס השני, אנציקליקה "יהיו נא כולם אחד" [25] (*Ut Unum Sint*) מאי 1995).
- [10] המועצה האפיפיורית לקידום אחדות הנוצרים, מדריך ליישום עקרונות ונורמות באקומניזם (25 מאי 1993).
- [11] החלטה בעניין הכנסיות המזרחיות "הכנסיות המזרחיות", 24.
- [12] מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בעניין אקומניזם "שחזור האחדות", 15.
- [13] ראה: החלטה בעניין הכנסיות המזרחיות "הכנסיות המזרחיות", 26-27.
- [14] החלטה בעניין אקומניזם "שחזור האחדות", 15; המועצה האפיפיורית לקידום אחדות הנוצרים, מדריך ליישום עקרונות ונורמות באקומניזם (25 מאי 1993).
- [15] מדריך ליישום עקרונות ונורמות באקומניזם (25 מאי 1993).
- [16] ראה: הצעה, 9. חלק מההצעות מתייחסות לתחומי שיפוט ספציפיים, בעוד אחרות, אשר מתייחסות לכלל הכנסייה, תבחנה על ידי הכס של כיפא.
- [17] ראה: הצעה, 40.
- [18] בנדיקטוס השישה-עשר, נאום בהיכל שלמה בירושלים (12 מאי 2009); הצעה 41.
- [19] ראה: הצעה 5.
- [20] ראה: הצעה 20.
- [21] ראה: מועצת הוותיקן השנייה, הכרזה בדבר חופש הדת "כבוד האדם" [2-8], *Dignitatis Humanae*]; בנדיקטוס השישה-עשר, מסר לכבוד יום השלום העולמי לשנת 2011, 46-48; פנייה לסגל הדיפלומטי של הכס הקדוש (10 בינואר 2011).
- [22] מועצת הוותיקן השנייה, הכרזה בדבר יחסי הכנסייה לדתות לא-נוצריות "בזמננו" [2], *Nostra Aetate*].
- [23] בנדיקטוס השישה-עשר, מסר לחברי הממשלה, נציגי מוסדות הרפובליקה, חברי הסגל הדיפלומטי ונציגים של אזורים פרינציפליים בבנין (קוטונו, 19 בנובמבר 2011).
- [24] ראה: בנדיקטוס השישה-עשר, מסר לכבוד היום העולמי למהגרים ופליטים 2006 (18 באוקטובר 2005); מסר לכבוד היום העולמי למהגרים ופליטים 2008 (18 אוקטובר 2007); מסר לכבוד היום העולמי למהגרים ופליטים 2012 (21 בספטמבר 2011).
- [25] ראה: הצעה 11.
- [26] ראה: הצעות 6 ו-10.
- [27] ראה: הצעה 12.

[30] בנדיקטוס השישה-עשר, דרשה במיסת הסגירה של הכינוס המיוחד של הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון (24 באוקטובר 2010)

[31] בנדיקטוס השישה-עשר, דרשה במיסת הפתיחה של הכינוס המיוחד של הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון (11 באוקטובר 2010)

[32] המועצה לענייני עיקרי האמונה, מכתב לבישופים של הכנסייה הקתולים בדבר

אספקטים מסוימים בהבנה של הכנסייה כאחדות "מושג האחדות" [28] (*Communio Notio* במאי 1992), 9. במיוחד ההצהרה בפסקה הפותחת "הכנסייה האוניברסלית היא אינה סכום כל הכנסיות הפרטיקולריות או פדרציה של מספר כנסיות. היא לא תוצאה של אחדות בין מספר כנסיות, אלא, כרז מהותי בחשיבותו, מציאות הקודמת אונטולוגית וכרונולוגית לכל כנסייה פרטיקולרית"

[33] ראה: מועצת הוותיקן השנייה, חוקה דוגמתית לכנסייה "אור לגויים" [23], (*Lumen Gentium*)

[34] קודקס החוק הקנוני לכנסיות המזרחיות, קנון 76 סעיף 1 ו2; קנון 92 סעיף 1 ו2.

[35] קודקס החוק הקנוני לכנסיות המזרחיות, קנון 97

[36] קודקס החוק הקנוני לכנסיות המזרחיות, קנון 81 סעיף 1

[37] ראה: יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "רועי העדר" [16] (*Pastores Gregis*) באוקטובר 2003, 26

[38] יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "תקווה חדשה ללבנון" [*Une espérance nouvelle pour le Liban*] (10 במאי 1997), 60

[39] ראה: הצעה 22

[40] קודקס החוק הקנוני לכנסיות המזרחיות, קנון 192, ספקה 1

[41] הצעה 7

[42] מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בענייני שליחותם וחייהם של הכוהנים "מסדר הכוהנים" [4-6], (*Presbyterorum Ordinis*)

[43] ראה: בנדיקטוס השישה-עשר, מסר אחרון לעם-האלוהים לכבוד סיום הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון (22 באוקטובר 2010), 3, 4

[44] מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בענייני שליחותם וחייהם של הכוהנים "מסדר הכוהנים" [*Presbyterorum Ordinis*], 11

[45] המועצה לחינוך קתולי, מערכת בסיסית לסמינרים להכשרת כוהנים [*Ratio Fundamentali Institutionis Sacerdotalis*] (19 במרץ 1985), 5-10.

[46]בנדיקטוס השישה-עשר, מכתב לפרחי כהונה (18 באוקטובר 2010)

[47]ראה: יוחנן פאולוס השני, מכתב אפיפיורי "אור המזרח" [2] [Orientalis Lumen] (במאי 1995)

[48]ראה: מועצת הוותיקן השנייה, חוקה דוגמתית לכנסייה "אור לגויים" [44] [Lumen Gentium]; החלטה בעניין חידוש החיים המקודשים "על אהבה מושלמת" [5] [Perfectae Caritatis]; יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "חיים מקודשים" [14,30] [Vita Consecrata]

[49]ראה: העצה 26

[50]המועצה לחיים המקודשים ולקהילות של חיים שליחיים, הוראות: להתחיל מחדש במשיח: התחייבות מחודשת לחיים המקודשים באלף השלישי (19 במאי 2002), 21

[51]ראה: המועצה למוסדות דתיים וסקולאריים, המועצה לבישופים, הנחיות ליחסים ההדדיים בין בישופים לאלו החיים חיים מקודשים בכנסייה "יחסים הדדיים" [14] [Mutuae Relationes] (במאי 1978), 52-65. על תפקידם של הנזירים והנזירות בכנסיות המזרחיות ראה: קודקס החוק הקנוני לכנסיות המזרחיות, קנונים 410-572.

[52]מועצת הוותיקן השנייה, חוקה דוגמתית לכנסייה "אור לגויים" [44] [Lumen Gentium]; החלטה בעניין שליחות המאמינים העמאים "פעילות שליחית" [Apostolicam Actuositatem]; יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "המאמינים הנוצרים העמאים" [30] [Christifideles Laici] (בדצמבר 1988)

[53]יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "תקווה חדשה ללבנון" [Une espérance nouvelle pour le Liban] (מאי, 1997), 45, 103; הצעה 24

[54]בנדיקטוס השישה-עשר, דרשה במיסת הסגירה של הכינוס המיוחד של הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון (24 באוקטובר 2010)

[55]מועצת הוותיקן השנייה, חוקה דוגמתית לכנסייה "אור לגויים" [31] [Lumen Gentium]

[56]הצעה 30

[57]יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "המאמינים הנוצרים העמאים" [30] [Christifideles Laici] (בדצמבר 1988), 57-63

[58]יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי "שותפות המשפחה" [22] [Familiaris Consortio] (בנובמבר 1981); הכס הקדוש, אופיין של זכויות המשפחה (22 באוקטובר 1983); יוחנן פאולוס השני, מכתב למשפחות (2 בפברואר 1994); המועצה האפיפיורית לצדק ושלום, סיכום הדוקטרינות החברתיות של הכנסייה, סעיפים 209-254.

[59]ראה: הצעה 35

[60]בנדיקטוס השישה-עשר, דרשה במיסה בנצרת (14 במאי 2009)

[61]יוחנן פאולוס השני, מכתב אפיפיורי "כבודן של הנשים" [15] [Mulieris Dignitatem] (באוגוסט 1988), 10

[62]יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינודלי "המאמינים הנוצרים העמאים" [30] [Christifideles Laici] (בדצמבר 1988), 49

[63] יוחנן פאולוס השני, מסר אפיפיורי פוסט-סינדלי "תקווה חדשה ללבנון" [*Une espérance nouvelle pour le Liban* (מאי, 1997), 50; בנדיקטוס השישה-עשר, מסר אחרון לעם-האלוהים לכבוד סיום הסינודוס של הבישופים במזרח התיכון (22 באוקטובר 2010), 4, 4; הצעה 27.

[64] הצעה 36

[65] הצעה 27

[66] ראה: מועצת הוותיקן השנייה, החוקה הדוגמתית של הכנסייה "אור לגויים" [1] [*Lumen Gentium*],

[67] ראה: בנדיקטוס השישה-עשר, מסר אפיפיורי פוסט-סינדולי "דבר ה'" [30] [*Verbum Domini*] בספטמבר 2010, 4

[68] בנדיקטוס השישה-עשר, מסר אפיפיורי פוסט-סינדולי "דבר ה'", 1

[69] ראה: מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בעניין אקומניזם "שחזור האחדות", 14

[70] החוקה הדוגמתית בדבר ההתגלות האלוהית "דבר האלוהים" [12] [*Dei Verbum*],

[71] ראה: הצעה 2

[72] ראה: הצעה 2

[73] ראה: הצעה 3

[74] ראה: הצעה 39

[75] מועצת הוותיקן השנייה, החלטה בעניין אקומניזם "שחזור האחדות", 22

[76] ראה: הצעה 37

[77] בנדיקטוס השישה-עשר, מסר אפיפיורי פוסט-סינדולי "דבר ה'", 97

[78] מסר אפיפיורי "בשביל להכריז את הבשורה" [8] [*Evangelii Nuntiandi*] בדצמבר 1975, 24

[79] בנדיקטוס השישה-עשר, איגרת אפיפיורית היוצאת לאור מרצונו האישי "תמיד ובכל מקום" [*Ubi cumque et Semper*] (21 בספטמבר 2010).

[80] ראה: הצעה 17

[81] העצה 17

[82] ראה: בנדיקטוס השישה-עשר, אינציקליקה "אלוהים הוא אהבה" [25] [*Deus Caritas Est*] בדצמבר 2005, 31

[83] ראה: המועצה לענייני עיקרי האמונה, הערה דוקטרינלית בדבר מספר אספקטים של הפצת הבשורה (3 בדצמבר 2007) 12 מס' 49

[84] ראה: הצעה 32

[85] ראה: הצעה 30

© Copyright 2012 - Libreria Editrice Vaticana

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana